

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Postoje mužů a žen k problematice genderové rovnosti
a jejich argumentace**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michal Vavřík

Vypracovala:

Alžběta Heverová

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Postoje mužů a žen k problematice genderové rovnosti a jejich argumentace zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V ..... dne .....

.....
Podpis

Anotace

Bakalářská práce zpracovává problematiku postojů a argumentace mužů a žen k problematice genderové rovnosti. V úvodní části je zpracován teoretický základ v oblasti genderu. Navazující praktická část se zabývá zpracováním a vyhodnocením výzkumu zaměřeného na problematiku genderu.

Annotation

The bachelor work deals with attitudes and argumentation of men and women regarding a gender equality. A theoretical ground of a gender area is worked up in the preliminary part. The next practical part is aimed at a gender research processing and assessment.

Klíčová slova

pohlaví, gender, feminita, maskulinita, androgynie, genderová identita, genderové role, genderové stereotypy, genderová socializace, rodinné vztahy a komunikace, rodičovské postoje a očekávání, dělba rolí, ženská práce, genderová diskriminace.

Key Words

Gender, femininity, gender identity, gender role, gender stereotype, gender socialization, family relations a communication, parental attitudes and expectations, role division, woman work, gender discrimination.

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalu Vavříkovi za odborné informace a metodickou pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svému partnerovi Ing. Jindřichu Findovi, Ph.D. za podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Alžběta Heverová

Obsah

1	Úvod	2
2	Teoretická část	4
2.1	Vymezení pojmů v oblasti genderu	4
2.1.1	Gender	4
2.1.2	Genderová rovnost	4
2.1.3	Genderová socializace	5
2.1.4	Genderové stereotypy	7
2.1.5	Genderové role	7
2.2	Genderové teorie	8
2.2.1	Psychoanalytická teorie	8
2.2.2	Teorie sociálního učení	10
2.2.3	Kognitivněvývojové teorie	12
2.2.4	„Optická skla kultury“	13
2.2.5	Teoretické základy využité při zpracování výzkumné části	14
2.3	Genderové projevy a problémy plynoucí z genderové nerovnosti v dětství... 16	
2.3.1	Preference pohlaví dítěte, „genderocida“	16
2.3.2	Jak dítě vyrůstá jako dívka či chlapec	17
2.3.3	Interakce mezi rodičem a dítětem	19
2.3.4	Genderová socializace a hračky	21
2.4	Gender v oblasti pracovního uplatnění	24
2.4.1	Historie a vývoj ženských a mužských profesí	25
2.4.2	Ženská práce a ženská profese	26
2.4.3	Ženská práce v domácnosti	29
2.4.4	Pracovní uplatnění českých žen	30
3	Výzkumná část	35
3.1	Stanovení cílů výzkumu	35
3.2	Použité metody	36
3.3	Výběr respondentů	37
4	Výsledky výzkumu a vyhodnocení na základě znalosti problematiky genderu . 38	
4.1	Výsledky výzkumu	38
4.2	Vyhodnocení argumentace žen	38
4.3	Vyhodnocení argumentace mužů	48
5	Závěr	54
6	Literatura	57

1 Úvod

Úvodem bych chtěla citovat parafrázi významné americké socioložky Margaret Meadové, která platí pro muže a ženy.

„Jakákoliv nerovnováha ve společenském statutu mužů a žen je nevýhodou jak pro všechny jedince, tak pro danou společnost – ponižování jednoho pohlaví nutně plodí nepřátelství a obstrukční chování“.

Téma genderu jsem si vybrala proto, že je v posledních několika letech velice diskutováno, a to konkrétně v souvislosti s uplatněním žen na trhu práce a jejich platové ohodnocení. V současnosti je toto téma probíráno a spojováno i s problematikou restrukturalizace veřejných financí. Nedostatek dostupných služeb pro matky s dětmi a jejich diskriminace zaměstnavateli vede k jejich omezení uplatnění na trhu práce. Tento fakt zvyšuje sociální náklady státu.

Další oblastí úzce spjatou s genderem, která je jedním z hlavních témat rodinné politiky, je problematika mateřské či otcovské dovolené.

Mnohé problémy týkající se genderu jsou stále ve společnosti skryty a jejich porušení je chápáno spíše negativně, ačkoli k tomu není žádný důvod.

Jak jsem již naznačila tematika genderu je velmi široká a je součástí života každého z nás. Já jsem se proto zaměřila ve své práci na genderovou dělbu práce, pohled mužů a žen (mladšího středního věku) na tento problém a vliv výchovy a návyků z období dětství.

Ze základních biologických, tj. fyziologických a psychologických rozdílů se odvozuje přirozenost dělby práce, rozdělení práce na mužské a ženské. Podle tohoto přístupu existuje přirozená tendence, založená na biologické podstatě člověka, a to podřízení se žen mužům a vlády mužů nad ženami. Z tohoto zorného úhlu je role ženy spojována výlučně se sférou rodiny. Žena je zde nenahraditelná a nezastupitelná ve své rodičovské roli matky. Mužskost a ženskost a role vážící se k nim jsou v první řadě konstruovány sociálně. Nikoli příroda, ale proces socializace určuje rozdíly v chování obou pohlaví. Rozdíly mezi muži a ženami uvnitř kultury jsou závislé především na odlišném způsobu, jakým společnost zachází s chlapci a muži na jedné straně a dívkami

a ženami na straně druhé, tj. na odlišné socializaci příslušníků obou pohlaví. Dělna práce se v různých částech světa značně liší, přestože lidská přirozenost je podle biologů a biosociologů neměnná.¹

Hlavním cílem mé bakalářské práce je získání pohledu mužů a žen na oblast genderu dělby práce – rozdělování rolí a zaznamenání jejich životních zkušeností.

Vytvoření obecného přehledu a zpracování teoretického základu je také jedním ze základních cílů a je i předpokladem pro úspěšné zpracování navazující praktické části.

Cílem praktické části mé práce je otevření diskuse na toto téma, odstranění bariér vzniklých z uvedených příčin a snaha se dopátrat klíčových momentů z pohledu genderu v životě mužů a žen. Takto získané informace jsou na základě teoretických znalostí analyzovány.

Cílem závěrečného vyhodnocení je potvrzení a doplnění již známých skutečností problematiky genderu. Dalšími obecnými cíly, které se nabízejí, je i možnost popsání některých parciálních problémů dané oblasti, případně vytýčení klíčových otázek pro další výzkum.

---

¹ Renzetti. Ženy, muži a společnost, 2003

2 Teoretická část

2.1 Vymezení pojmů v oblasti genderu

2.1.1 Gender

Stěžejním pojmem, který se v hojné míře vyskytuje v textu mé práce, je pojem gender. Tento pojem bych chtěla v úvodu stručně vysvětlit.

Muži a ženy jsou ovlivňovány kulturou a společností, což vede k sociálním rozdílům v jejich chování, očekávání či postojích, což je oblastí zájmu teorie genderu.

Gender vzniká v průběhu socializace jedince. Někteří autoři uvádějí, že již v 18 měsících si je dítě vědomo svého genderu, který mu je připsán při narození nebo i dříve díky metodám, které dnes umožňují zjistit pohlaví dítěte dlouhou dobu před narozením. Jednou z významných oblastí, kde jsou projevy genderu velmi patrné, je oblast mužské a ženské dělby práce. Toto dělení s sebou nese mnohé bariéry pro jedince, který nemá to „správné“ pohlaví pro výkon povolání, které si zvolil či diskriminace z hlediska pohlaví na rovině finanční, kariérní atd. Toto se projevuje i v případě dělby prací v rámci domácnosti, kde se vyskytují typické mužské a ženské práce.¹

2.1.2 Genderová rovnost

Dalším z významných pojmů je pojem genderová rovnost, jehož výstižná definice je uvedena v knize Gender Mainstreaming.

Genderová rovnost znamená vyrovnané zastoupení, kompetence a zviditelňování obou pohlaví ve všech sférách veřejného i soukromého života. Genderová rovnost je opakem genderové nerovnosti – nikoli genderových rozdílů – a jejím cílem je podporovat plnou účast žen i mužů na společenském dění.

Po dlouhou dobu byla genderová rovnost v Evropě definována jako stav, kdy jsou dívkám i chlapcům a ženám i mužům garantována de iure rovná práva, rovné příležitosti, rovné podmínky a rovné zacházení ve všech oblastech života a ve všech sférách společnosti. Dnes se uznává, že rovnost de iure nevede automaticky k rovnosti.

---

¹ www.wikipedia.cz

Životní podmínky mužů a žen se velice liší – zejména v důsledku toho, že ženy vychovávají děti. Hlavní problém nespočívá v pouhé existenci těchto rozdílů, ale ve faktu, že by tyto rozdíly neměly mít negativní vliv na životní podmínky jak žen, tak mužů, neměly by vést k jejich diskriminaci a měly by přispívat k vyrovnané dělbě moci v ekonomice, ve společnosti a při tvorbě politiky. Genderová rovnost není synonymem pro stejnost, při které se normou stávají podmínky a životní styl mužů.

Genderová rovnost znamená přijmout a hodnotit stejným způsobem rozdíly mezi ženami a muži, jakož i rozdílné úlohy, které ženy a muži ve společnosti plní. Genderová rovnost zahrnuje právo být jiný. Znamená to brát ohled na ty existující rozdíly mezi ženami a muži, které souvisejí s určitou třídou, politickým názorem, náboženstvím, etnickým původem, rasou anebo sexuální orientací. Genderová rovnost znamená diskutovat o tom, jak je možno jít dále, jak ve společnosti změnit struktury přispívající k udržování nerovných vztahů mezi ženami a muži, jak dosáhnout větší rovnováhy mezi různými ženskými a mužskými hodnotami a prioritami. Problémem je genderová hierarchie, nikoliv ženy. Dále, aby sociální konstrukce genderu ponechávala prostor pro rozdílnost a neobsahovala žádné zmínky o hierarchii, která klade muže výše než ženy. Vyžaduje to skutečné partnerské vztahy mezi ženami a muži a společnou odpovědnost za odstraňování nerovností z veřejného i soukromého života. Je to otázka využívání moci, dovedností a talentu každého občana, zapojení jak žen, tak mužů do vytváření společnosti, řešení problémů a do přípravy budoucnosti. Rozvoj společnosti závisí na využití všech lidských zdrojů a na uspokojování různorodých potřeb společnosti se musí podílet jak ženy, tak i muži v plné míře.¹

2.1.3 Genderová socializace

Socializační proces postihuje každého jedince v rámci společnosti, kdy se učí normy a pravidla příslušející jeho pozici ve společnosti. V oblasti genderu to znamená, že se chlapci učí být chlapci a dívky se učí být dívkami. Učení se genderu probíhá zejména v dětství na základě genderově podmíněných očekávání rodičů a blízkého okolí. V důsledku strategie „pokus-omyl“ se dítě učí, co je pro něj jako pro chlapce či dívku „vhodné“ – které hračky, oblečení, aktivity, chování mu jsou na základě jeho pohlaví „přiděleny“. V tomto procesu není dítě pouze pasivním subjektem, ale přímo se

účastníci a učící se osobou. Svému genderu se neučíme pouze v dětství, ale v celém průběhu života.²

Genderová socializace v raném dětství

Návštěvník nahlížející oknem do sálu porodnického oddělení nemocnice dokáže obvykle bez velkých potíží rozeznat, která novorozeňata jsou chlapci a která dívky. Dokáže to nikoli díky na první pohled zřejmým tělesným rozdílům, ale proto, že personál kupříkladu zavinuje dívky do růžových zavinovaček a chlapce do modrých anebo píše jména dívek na růžové cedulky a jména chlapců na modré. Zajímavé přitom je, že ještě na počátku století byly naopak dívky oblékány do šatů modré barvy, která byla tehdy spojována s jemností, zatímco chlapci nosili růžové šaty, protože růžová barva označovala mužnost³.

Na barvách samotných totiž ve skutečnosti nezáleží. Rozhodující je, jaké vlastnosti mají tyto barvy představovat. Od okamžiku svého narození jsou dívky vnímány jako křehké a líbezná chlapci jako silní. Takové jsou obecně přijímané genderové stereotypy, které se promítají do očekávání vztahujících se k chování dětí. Genderově podmíněná očekávání se přenášejí na děti skrze socializaci. Socializace je proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu. Socializace je celoživotní proces.

Genderová socializace má někdy podobu vědomého úsilí, které posiluje genderová očekávání explicitními odměnami či tresty. Zejména chlapci jsou podrobováni přímým negativním sankcím, chovají-li se způsobem vnímaným jako nepřiměřený jejich genderu. Genderová socializace však může probíhat i prostřednictvím jemnějších signálů, skrytě přenášených způsoby, jimiž dospělí jednají spolu navzájem i s dětmi, dětským oblečením nebo třeba dětskými knížkami a hračkami. Také samy děti se vzájemně socializují, a to jak explicitní, tak implicitní formou – vzájemnou interakcí v dětských kolektivech.⁴

---

¹ Nováková, Gender mainstreaming, 2002, str.23

² www.wikipedia.cz

³ Rhode, 1997. In Renzetti, Ženy, muži a společnost, 2003

⁴ Renzetti. Ženy, muži a společnost, 2003

2.1.4 Genderové stereotypy

Důsledkem genderové socializace a pohledu společnosti na to, jak by se měl muž či žena chovat a vypadat jsou genderové stereotypy. Předpokladem je, že osoba má jen ryze mužské nebo ženské charakteristiky. V současné době se již neprosazuje jejich striktní dodržování.¹

2.1.5 Genderové role

Přestože každý jedinec hraje svoji roli v závislosti na životních situacích nezávisle, existují určité charakteristiky chování, kde lze vysledovat jejich vazbu na pohlaví, (gender). Proto je v této souvislosti užíván teoretický pojem genderová role, který je založen pouze na empirických důkazech. Původním autorem této teorie je psycholog a sexuolog John Money, jehož pokusy v této oblasti vešly do historie právě fatálními důsledky na psychiku zkoumaného objektu. V psychologii byl poté pojem ze značné části opuštěn ve prospěch vrozeného pohlavního chování, vycházejícího z rozdílných způsobů afektivního sexuálního chování.

---

¹ www.wikipedie.cz

2.2 *Genderové teorie*

Výzkumy ukazují, že děti začínají dávat přednost určitým hračkám v souladu s genderovými stereotypy již ve věku kolem osmnácti měsíců. Dvouleté děti jsou si již vědomy vlastního genderu i genderu jiných lidí a během třetího roku života začínají hodnotit určité vlastnosti a typy chování genderově stereotypním způsobem. Je tedy zřejmé, že děti jsou vystavovány genderovým signálům již ve velmi útlém věku. Jak se malé dívky dozvídají, že jsou dívky, a malí chlapečkové, že jsou chlapci? A co je snad ještě důležitější otázka: Jak se děti obou pohlaví naučí, že určité věci (ty „mužské“) dělají jen chlapci a jiné věci (ty „ženské“) jen dívky? Na tyto otázky dávají odpovědi obecné genderové teorie.

2.2.1 **Psychoanalytická teorie**

Autorem nejznámější psychoanalytické teorie genderové identity je rakouský lékař Sigmund Freud (1856 – 1939). Freudova koncepce je známa pod názvem **teorie identifikace**.

Podle Freuda procházejí děti během svého osobnostního vývoje několika stádií. Během prvních dvou stádií, nazývaných orální a anální, se chlapci a dívky svým chováním a vnitřním prožíváním příliš neliší. Děti obou pohlaví soustřeďují své city především na matku, která zastává převážnou část péče o ně a uspokojuje většinu jejich potřeb. Teprve ve věku čtyř let začíná vývoj dívek a chlapců nabírat výrazně odlišný kurs. Tehdy si děti začínají být vědomy vlastních genitálií a jejich odlišnosti od genitálií opačného pohlaví. Toto poznání zahajuje třetí vývojové stadium – stadium falické. Právě během falického stadia dochází u dítěte k identifikaci: dítě nevědomky utváří vlastní chování podle vzoru rodiče stejného pohlaví, a učí se tedy chovat způsobem příslušejícím jeho genderu. Důležité přitom je, že identifikace probíhá u dívek a chlapců odlišnou cestou.

U chlapců je identifikace motivována stavem, který Freud nazývá kastráční úzkost. Chlapcova láska k matce nabývá v tomto věku více sexuální povahy a chlapec začíná mít sklon pohlížet na svého otce jako na soka (to je podstata tzv. oidipovského komplexu). Z pocitů žárlivosti jej však rychle vyléčí, jakmile spatří ženské pohlavní orgány. Při pohledu na klitoris pojme chlapec domněnku, že všechny dívky byly

z nějakého důvodu kastrovány, a začne se obávat, že stejný osud může potkat i jeho, nepřestane-li se svým otcem soupeřit. Chlapec vnímá otcovu velikost a sílu a dochází k závěru, že otec má moc kastrovat své konkurenty. Namísto dalšího soupeření se proto chlapec snaží otcí více připodobnit a svým způsobem tak slaví úspěch hned dvakrát: udrží si svůj penis a svůj sexuální vztah k matce realizuje zástupně, skrze svého otce. Chlapec se tak se svým otcem ztotožňuje a vstřebává jeho vlastnosti a způsoby chování – včetně těch týkajících se genderu – do svého vlastního společenského repertoáru.

Zcela odlišný je vývoj u dívky, jejíž identifikace s matkou je podle Freuda motivována tzv. závistí penisu. Závist penisu se v dívkách vytváří, když poprvé spatří mužské pohlavní ústrojí. Při pohledu na: – řečeno Freudovými slovy – „o mnoho dokonalejší vybavení“ může docházet také dívka k závěru, že byla kastrována. Zachvacuje ji pocit nedokonalosti, žárlivost vůči chlapcům a opovržení vůči matce a vůbec všem ženám, které s ní toto „znetvoření“ sdílejí. Svou lásku naopak přenáší na otce – vlastníka penisu, po němž tolik touží a ve snaze získat otce pro sebe se s matkou ztotožňuje. Dochází nakonec k poznání, že může penis získat hned dvěma způsoby: nakrátko pohlavním stykem a symbolicky také porozením dítěte, zejména pak dítěte mužského pohlaví. Touha po penisu v ní probouzí lásku k mužům (jež v první fázi zastupuje osoba otce) a žádostivost vůči nim. Žena však nikdy nedokáže své pocity méněcennosti a závisti plně překonat, což na její osobnosti zanechává nesmazatelné stopy:¹

„Přičítáme tedy feminitě větší míru narcismu, který má u žen také vliv na jejich volbu objektu – potřeba být milována u žen převažuje nad potřebou milovat. Důsledky závisti penisu jsou i jednou z příčin tělesné marnivosti žen: mají sklon více si cenit své přitažlivosti, která je jim jakousi opožděnou kompenzací za původní pohlavní méněcennost. Stud, který je považován za ženskou vlastnost par excellence, ve skutečnosti je však mnohem více plodem konvence, než by se zdálo – má, jak se domníváme, za cíl skrýt nedostatečnost vlastních genitálií. Fakt, že ženy mají jen málo smyslu pro spravedlnost, bezesporu souvisí s tím, že jejich mentálnímu životu dominuje závist“.²

---

¹ Renzetti. Ženy, muži a společnost, 2003, str. 94

² Freud, 1883/1933, s. 90, 92. In Renzetti, Ženy, muži a společnost, 2003, str. 94

Freudovo dílo dokázalo obrátit pozornost vědců k významu prožitků v dětství a přimělo tehdejší vědeckou obec zabývat se například otázkou dětské sexuality či možností trvalých následků průběhu dětství na lidský život.

Veškeré genderové specifické vzorce chování získané v dětství navíc Freud popisuje jako neměnné, jednou provždy dané. Neponechává tedy žádný prostor pro jejich změnu, ať už na individuální, či společenské úrovni. Jakkoli je přitom pravda, že gender se veškerým změnám houževnatě brání, zároveň platí i fakt, že učení genderu probíhá po celý život a že člověk dokáže své jednání a postoje měnit, je-li vystavován novým situacím a společenským modelům.

Nelze přehlédnout ani tendenční, protiženské vyznění freudovské teorie identifikace. Ženy jsou v nich popisovány jako méněcenné, přičítá se jim žárlivost, pasivita a masochismus. Freud ženy vymezuje jako „méněcennou odchylku od mužské normy“. Celkově tedy teorie identifikace ženy jednoznačně klade na nižší stupeň oproti mužům. Ve svém důsledku přinejmenším legitimizuje genderovou nerovnost, v horším případě ji lze vnímat i jako vysloveně misogynní a ženy poškozující.¹

Jiní autoři využívající psychoanalytického přístupu, například Clara Thomson (1964), Jacques Lacan (1977) nebo Juliet Mitchell (1974), vsazují koncept závislosti penisu do společenského kontextu a vykládají jej tak, že ženy žárlí na mužský orgán jako na symbol mužské moci a mužských privilegií v patriarchální společnosti. Skutečným předmětem závislosti je tedy podle nich vyšší společenský status mužů a jejich větší míra svobody.²

2.2.2 Teorie sociálního učení

Teorie sociálního učení jsou oproti teoriím psychoanalytickým jednodušší a průhlednější v tom smyslu, že se zaměřují na empiricky pozorovatelné události a jejich důsledky, nikoli na nevědomé pohnutky a pudy.¹ Přestože těchto teorií existuje celá řada, mají několik společných základních principů, které čerpají z psychologického směru zvaného behaviorismus. Důležitou myšlenkou behaviorismu je myšlenka posilování. Následuje-li po určitém typu chování odměna, zvyšuje se pravděpodobnost,

---

¹ Bem, 1993, s. 59. In Renzetti, *Ženy, muži a společnost*, 2003, str.94

² Renzetti, *Ženy, muži a společnost*, 2003, str.94

³ Bandura, *The social foundations of thought and actions*, 1986

že se takové chování bude opakovat - pokud naopak následuje trest, pravděpodobnost dalšího opakování se snižuje. Behavioristé tvrdí, že stejný princip posilování se vztahuje i na lidský proces učení, učení genderovým rolím nevyjímaje.

Konkrétně tedy teorie sociálního učení říká, že děti získávají jim odpovídající genderové identity proto, že jsou odměňovány za chování odpovídající jejich genderu a trestány za chování, které je s ním v rozporu. Někdy nabývají odměny a tresty přímé podoby chvály, respektive napomenutí. Malá holčička žádala otce, aby jí koupil malé nákladní auto z umělé hmoty. Otec na ni pohlédl s viditelnou nelibostí a řekl: „To je pro kluky. Copak jsi snad kluk?!“ Dívka beze slova vrátila auto zpět do regálu. (Zajímavý je fakt, že u chlapců budí chování připisované opačnému genderu obecně ještě ostřejší projevy nesouhlasu, než je tomu u dívek.

Děti se však učí také díky nepřímému posilování. Mohou poznat důsledky určitého chování například pouhým pozorováním chování jiných. V jedné zkoumané skupině sice rodiče děti výslovně nenabádali, aby si hrály s hračkami považovanými za odpovídající jejich genderu, když si však děti zvolily hračky spojované s opačným genderem, jejich rodiče byli méně často ochotni si s nimi hrát.²

Poslední příklad ilustruje druhý důležitý princip teorií sociálního učení: Děti se učí nejen posilováním, ale také nápodobou či modelováním lidí v jeho okolí. Oba procesy – posilování a modelování – jdou spolu pochopitelně ruku v ruce. Děti jsou odměňovány za nápodobu některých druhů chování a trestány za nápodobu jiných. Nejčastěji přitom napodobují právě ty osoby, které jejich chování posilují odměnami. Stoupenci teorie sociálního učení konstatují, že děti si za vzor svého chování nejčastěji berou ty dospělé osoby, které vnímají jako vlídné a přátelské a zároveň mocné (tedy disponující statky či výsadami, kterých si dítě cení).

Teorie dále předpokládá, že děti nejvíce napodobují osoby, které se jim nejvíce podobají. Mezi takové osoby patří přirozeně především rodič stejného pohlaví, starší sourozenci a vrstevníci. Jako účinné dětské vzory působí také pedagogové a mediální osobnosti.³

---

² Langlois a Downs, 1980. In Renzetti, Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

³ Busty a Bandura, 1984. In Renzetti, Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

Téměř každý z nás nejspíš někdy viděl princip posilování v praxi a všichni víme, že děti dovedou velice dovedně napodobovat (do té míry, že tím své rodiče někdy až přivádějí do rozpaků). Výsledky zkoumání nápodoby u osob stejného pohlaví především nepotvrzují, že by děti konzistentně napodobovaly spíše vzory stejného pohlaví než vzory pohlaví opačného. Dívky častěji napodobují mužské vzory než obráceně, což může být způsobeno právě tím, že muži jsou vnímáni jako mocnější než ženy.¹ Chlapci mohou nápodobou ženských vzorů mnoho ztratit. Navíc děti obvykle napodobují vzory stejného pohlaví jen tehdy, pokud se tyto vzory drží modelů chování odpovídajících danému genderu.² Toto zjištění naznačuje, že děti mají určité vědomí genderu nezávislé na tom, které získávají modelováním.

Teorie sociálního učení popisuje děti pouze jako pasivní příjemce socializačních signálů: „Socializace je chápána jako jednosměrný proces, v němž jsou děti utvářeny a přetvářeny dospělými“.³ Existují přitom doklady, že děti samy aktivně vyhledávají a vyhodnocují informace, které jim poskytuje jejich sociální prostředí.⁴

2.2.3 Kognitivněvývojové teorie

Kognitivněvývojové teorie vycházejí z díla psychologů Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga, kteří se shodně věnovali studiu mentálních procesů, jejichž prostřednictvím děti rozumějí svým prožitkům a pozorováním. Společným principem kognitivněvývojových teorií je, že děti se učí genderu (a genderovým stereotypům) v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje.

Kognitivněvývojová teorie nám pomáhá vysvětlit, proč mají děti silný sklon upřednostňovat odpovídající pohlavně stereotypní hračky a činnosti, hledat přátele shodného pohlaví a zastávat rigidně stereotypní představy o genderu.¹ V období od dvou do šesti let se děti nacházejí v následujícím raném stadiu vývoje, nazvaném Piagetem předoperační stadium.

---

¹ Golombok a Flush, 1994. In Renzetti, Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

² Perry a Bssey, 1979. In Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

³ Corsaro a Eder, 1990, s.198. In Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

⁴ Renzetti. Ženy, muži a společnost, 2003, str.98

V tomto období mají děti sklon pohlížet na veškeré pravidelnosti, které ve svém světě pozorují, jako na jakési neměnné mravní zákony a nemají ještě schopnost vnímat jednotu v různosti. Nedokážou tedy pochopit, že i pokud se povrchní vlastnosti určitého objektu změní (například délka mužských vlasů), jeho totožnost zůstává táž (muž zůstává mužem, přestože mu vlasy sahají až do pasu).

Kritikové vznášejí proti těmto teoriím několik výhrad. Jedna se týká věku, v němž si děti údajně vytvářejí genderovou identitu. Kognitivněvývojové teorie tuto fázi vývoje kladou do období věku od tří do pěti let, výzkumy však naznačují, že ve skutečnosti nastává dříve, možná již ve dvou letech. Dívky mají obecně větší znalost genderu než chlapci, zároveň však bývají tolerantnější vůči chování překračujícímu genderová vymezení.²

2.2.4 „Optická skla kultury“

Kultura každé společnosti se skládá ze souboru skrytých předpokladů ohledně toho, jak by členové dané společnosti měli vypadat, uvažovat, cítit a jednat. Tyto předpoklady jsou zabudovány do kulturních diskursů, společenských institucí i duševního ustrojení jednotlivců, čímž se generaci po generaci neviditelně, ale systematicky reprodukuje určité vzorce myšlení a chování. Bem nazývá tyto předpoklady „optickými skly“. Každá kultura jich obsahuje celou řadu: jedním optickým sklem, které Bem nachází v americké kultuře, je například radikální individualismus. Její analýza se však soustřeďuje především na „optická skla“ genderová, jež v americké a většině jiných západních kultur nachází tři: Genderovou polarizaci, androcentrismus a biologický esencialismus.

Genderovou polarizací je míněno nejen, že jsou muži a ženy považováni za bytostně odlišné. Termínem androcentrismus označuje Bem jak představu, že muži jsou nadřazeni ženám, tak i obtížně vykořenitelný předpoklad, že muži a jejich prožívání světa jsou jakýmsi standardem, vůči němuž jsou ženy poměřovány. Biologický esencialismus slouží k legitimizaci a racionalizaci předchozích dvou zmíněných optik tím, že je vysvětluje jako přirozený a nutný produkt vrozených biologických rozdílů mezi pohlavími.

---

¹ Cann a Palmer, 1986. *Children's assumption about the generalizability of sex-typed abilities*, 1986, str. 551

² Renzetti. *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 100

Genderově polarizující optika, tvrdí Bem, začíná formovat každodenní život dětí od samého okamžiku jejich narození. Vzpomeňme na příklad cedulek růžové či modré barvy připevněné k dětským postýlkám v porodnici či samy děti zabalené do růžových či modrých zavinovaček. Tato genderová polarizace pokračuje ve způsobu oblékání, účesech, výzdobě dětských pokojů či hračkách. Bem rozlišuje kognitivněvývojovou teorii také svým tvrzením, že na „optické sklo“ genderově polarizující je navíc přiloženo sklo druhé – androcentrické. Děti se dozvídají nejen, že muži a ženy se vzájemně liší, ale také, že muži mají vyšší hodnotu a že vše, co dělají muži, představuje standard, zatímco vše, co dělají ženy, je odchylkou od tohoto standardu. Celá naše společnost je natolik zevrubně uspořádána podle mužských hledisek, že i ty politické projekty a praktiky, které se jeví jako genderově neutrální, se při bližším zkoumání ukážou jako silně androcentrické.¹

2.2.5 Teoretické základy využité při zpracování výzkumné části

Freud v teorii identifikace zdůrazňuje význam dětství a dětských prožitků na utváření genderových postojů v budoucnosti. Přestože učení a vývoj v dané oblasti probíhá po celý život, mnohé postoje utvářené v dětství se stávají neměnnými. Tato zjištěná fakta mě vedla k zaměření mého výzkumu i na období dětství. Výzkum se zabývá také vlivem rodinného prostředí a výchovy. Freud zmiňuje faktor sexuality jedince jako důležitý činitel v chování a genderovém zařazení. Genderové postoje jsou přímo ovlivňovány pohlavím a sexualitou. Byla jsem proto nucena přizpůsobit kladené otázky ženám i mužům a k jejich vyhodnocení přistupovat separátně. Hlavním cílem je konfrontace těchto dvou pohledů na oblast genderu.

Teorie sociálního učení se dále zaměřuje na vliv výchovy a rodinného prostředí. Jedinec se chová v důsledku trestů a odměn od okolí (rodičů). Důležité jsou i vzory chování vedoucí ke genderovému sebeurčení. Uvedená teorie dává další opodstatněný důvod pro zkoumání vlivu výchovy a rodinného prostředí v dětství na genderové postoje dospělého člověka.

---

¹ BEM. *The lenses of gender: transforming the debate on sexual inequality*, 1993.

Principem kognitivněvývojových teorií je, že děti se učí genderu (a genderovým stereotypům) v rámci svých rozumových snah nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje. Zabývá se rozumovým chápáním genderových postojů a rolí dítěte. Tento pohled nabízí zajímavé srovnání vzpomínek z dětství týkající se určitých situací a současný pohled dospělého člověka. Je možné proto vysledovat charakteristiky chování v dětství plynoucí právě z kognitivně vývojové teorie.

Teorie „Optických skel kultury“ nabízí podklad pro zkoumání oblasti genderových stereotypů, jejich vliv na utváření postojů jedince, obecný pohled společnosti na danou problematiku a v neposlední řadě na nerovnost pohlaví a diskriminace. Této problematice jsem věnovala velkou pozornost v rámci mé bakalářské práce. Důvodem je jednak odraz těchto problémů v současné společnosti jejich mediální diskuse, dále i můj osobní zájem o danou oblast. Můj výzkum je veden i tímto směrem, snažím se získat názory respondentů týkající se současných problémů v oblasti genderové rovnosti a diskriminace.

2.3 *Genderové projevy a problémy plynoucí z genderové nerovnosti v dětství*

2.3.1 Preference pohlaví dítěte, „genderocida“

Mezi Američany a Evropany – včetně těch, kteří otevřeně přiznávají, že si přejí spíše syny než dcery – převažuje silný odpor vůči použití lékařské techniky, jako je ultrazvuk a amniocentéza, k selekci pohlaví dítěte.¹ V některých zemích, kde je preference potomků mužského pohlaví obzvláště silná – například v Číně a v Indii, jsou však tyto techniky stále častěji využívány nejen k diagnostickým účelům, ale i ke stanovení pohlaví plodu.² Je-li plod „nežádoucího“, tedy ženského pohlaví, rodiče často zvolí ukončení těhotenství. V jedné čínské publikaci byla citována slova muže z venkova, který prohlásil: „ Ultrazvuk rozhodně stojí za to – i když má žena musela ukončit těhotenství celkem čtyřikrát, nakonec to byl konečně kluk“. ³

Za normálních okolností je poměr narozených chlapců a dívek zhruba vyrovnaný. V Číně, Indii a řadě dalších zemí (Pákistán, Bangladéš) je však výrazně vychýlen ve prospěch mužského pohlaví. ⁴ Tento nepoměr existoval ve jmenovaných zemích i v minulých dobách, kdy rodiče někdy zabíjeli novorozené dívky tím, že je ponechali napospas přírodním živlům, a mnoho dívek také zemřelo v útlém dětství v důsledku zanedbání nebo podvýživy. Spolu se zaváděním nových lékařských technologií je vraždění ženských novorozeňat nahrazováno selektivně prováděným ukončením těhotenství v případě, že je plod ženského pohlaví. Tento způsob selekce pohlaví jen dále prohlubuje vychýlení demografického poměru žen a mužů, což vede některé autory k tvrzení, že dochází k jakési systematické genderocidě. ⁵

Indický parlament schválil v roce 1994 zákon zakazující provádění prenatalních testů výlučně za účelem stanovení pohlaví dítěte. Většina komentátorů však v účinnost tohoto opatření nekládá velké naděje. Zabíjení novorozenců bylo v Indii postaveno mimo zákon před více než sto lety, přesto zůstává dodnes běžným jevem, zejména pokud se týče dívek. Výzkum provedený v roce 1993 zjistil, že v důsledku „genderové diskriminace“ ročně umírá na 300 000 novorozených dívek. Buďto jsou přímo zabity,

---

¹ Kolker a Burke, 1992. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 109

² Burns, 1994. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 109

³ Kristof, 1991. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 109

⁴ Coale, 1991. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 109

⁵ Warren, 1985. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 109

anebo umírají v důsledku zanedbání. Někteří odborníci se dodnes obávají, že právní zákaz prenatalních testů prováděných s cílem selekce pohlaví povede jen ke zvýšení ceny takových testů, v důsledku čehož se chudé páry začnou znovu uchýlovat k přímé infantidě, aby se zbavily nechtěných dcer.¹

Existují další prognózy, že v důsledku dalšího zdokonalování lékařských technologií, které umožní určit pohlaví dítěte snad již v devátém týdnu těhotenství, bude počet ukončení těhotenství v rámci selekce pohlaví přibývat i v USA a Evropě. Průzkumy ukazují, že ochota lékařů užívat prenatalních diagnostických nástrojů výlučně k určení pohlaví dítěte roste. Například v roce 1972 bylo k takovému kroku ochotno pouhé 1% amerických lékařů, o tři roky později už to však bylo 25%. V rámci mezinárodního srovnávacího průzkumu provedeného v roce 1988 odpovědělo 24% britských, 47% kanadských a 60% maďarských genetiků, že selekce pohlaví je morálně přijatelná.²

2.3.2 Jak dítě vyrůstá jako dívka či chlapec

Zeptáte-li se rodičů, kteří čekají dítě, jestli si víc přejí chlapečka, nebo holčičku, většina odpoví, že jim na pohlaví nezáleží.³ Tento postoj však ve společnosti převládá teprve krátce: od třicátých let až do let osmdesátých dávala většina Američanů přednost chlapcům a ti, kdo plánovali větší rodinu, si přinejmenším přáli, aby chlapci nad dívkami početně převažovali.⁴ V některých oblastech světa jsou synové dodnes ceněni výrazně více než dcery. Existují země, kde toto upřednostňování vedlo k výraznému vychýlení demografické rovnováhy ve prospěch mužů.

Genderová socializace dítěte začíná prakticky bezprostředně po jeho narození. Výzkumy například ukazují, že naprostá většina rodičovských výroků týkajících se dítěte v okamžicích bezprostředně po porodu se týká právě pohlaví dítěte.⁵ Navíc přestože lze mezi novorozenci mužského a ženského pohlaví pozorovat jen málo rozdílů ve fyziologii a chování, rodiče mají tendenci na ně reagovat odlišně. Jsou-li

---

¹ Burns, 1994. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 109

² Kolker a Burke, 1992. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 109

³ Steinbacher a Gilroy, 1985. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 106

⁴ Coombs, 1977. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 106

⁵ Woollett, 1982. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 106

například vyzváni, aby své čerstvě narozené dítě popsali, často se uchylují k genderovým stereotypům.

Malí chlapci jsou popisováni jako velcí, silní, pohybliví, vážného vzezření a s velkýma rukama. Malé dívky zase jako drobné, hezké, s jemnými rysy.¹ Dokladem, že rodiče spojují s pohlavím svého dítěte specifické rysy charakteru a chování, je také úsilí, které rodiče vynakládají, aby zjistili, že ostatní lidé budou schopni pohlaví dítěte bezpečně určit. Tělesné vzezření totiž často nebývá dostatečnou nápovědou. Rozpětí váhy novorozených chlapců a dívek, jejich délky, množství vlasů, míry bdělosti i intenzity tělesné aktivity se totiž spíše kryjí, než liší.

K tomu, aby zabránili mýlce, používají rodiče především dětské oblečení. U chlapců se dává přednost oblečení tmavých odstínů či základních barev, jako je červená nebo modrá. Často nosí kombinézy s obrázky sportovního či bojového náčiní, aut a jiných dopravních prostředků nebo filmových hrdinů. Dívky jsou naopak nejčastěji oblékány do pastelových barev, například růžové nebo žluté. Šaty a kalhotové soupravy mají často dekorované volánky, mašlemi, obrázky květin nebo srdíček. Rodiče svým maličkým dcerám také často nasazují saténové čelenky - přestože ještě nemají žádné vlasy – a dávají jim propíchnout ušní boltce, aby mohly nosit náušnice. Dokonce i papírové kalhotky se pro dívky a chlapce liší, a to nejen tvarem, což může mít své racionální odůvodnění, ale i dekorací. Oblečení tak obvykle skýtá dostatečně spolehlivé vodítko pro určení pohlaví.

Oblečení hraje významnou úlohu v genderové socializaci hned dvěma způsoby. Za prvé je dítě – zároveň s tím, jak se rozvíjejí jeho pohybové schopnosti – vlastnostmi svého oblečení povzbuzováno k určitému typu aktivit a od jiných odrazováno. Dívky v šatech plných volánků a krajek si sotva mohou dovolit účastnit se fyzicky náročných her, naopak chlapci jsou jen málokdy oblékáni způsobem, který by jim překážel ve fyzickém pohybu. Od chlapců se zkrátka očekává větší fyzická aktivita než od dívek a navyklý styl oblékání tomuto stereotypu odpovídá.

Za druhé tím vysílají rodiče, jak ostatním lidem sdělují pohlaví dítěte, zároveň i určité skryté sdělení o tom, jak se lidé k dítěti mají chovat. Oblékání tedy zjevně patří těm nejzákladnějším způsobům, jimiž rodiče utvářejí svět svých dětí podle genderových vzorů. Promítají se však stereotypy ovlivněné představou rodičů o jejich dětech přímo a

---

¹ Rejd, 1994. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 106

nezbytně také do odlišných přístupů k výchově? Zeptáte-li se rodičů, zda se k synům a dcerám chovají odlišně čistě na základě jejich pohlaví, většina nejspíš odpoví ne. Řada výzkumů však svědčí o tom, že to, co lidé tvrdí, že dělají, a to, co dělají ve skutečnosti, není vždy totéž. S některými z takových zjištění se nyní seznámíme.¹

2.3.3 Interakce mezi rodičem a dítětem

Slovo interakce označuje vztah výměny mezi dvěma či více lidmi, trvající po určitou dobu. Tento základní význam je třeba mít na mysli, hovoříme-li o interakci mezi rodičem a dítětem, jelikož nejde o jednosměrný přenos z rodiče na dítě, ale o proces obousměrný. Rodiče někdy na tuto skutečnost sami poukazují, když odpovídají na otázky po formě a obsahu jejich interakce s dětmi. Tvrdí, že chlapci jsou v kojeneckém i batolecím věku „živější“ než dívky: jsou neposednější a snáze se rozzuří, dívky jsou prý naopak uvolněnější a lépe se ovládají.

Při pozorování dívek a chlapců ve věku od tří a půl do čtrnácti měsíců zaznamenala psychologka Liz Connors v chování dětí obou pohlaví jen malé rozdíly. Zároveň si ale všimla, že matky dívek přistupují ke svým dětem citlivěji, zatímco matky chlapců jsou naopak přísnější. Z jejich pozorování vyplývalo, že čtrnáctiměsíční dívky cítí pevnější citové sepětí s matkou než stejně staří chlapci. Tento rozdíl autorka připsala právě rozdílnému přístupu matek k dětem. I další výzkumné studie na podobné téma odhalily, že rodiče komunikují se svými syny a dcerami odlišně. V hovoru s dcerami užívají větší počet a pestřejší zásobu emocionálních výrazů než v hovoru se syny. S dcerami také častěji mluví o smutku a s chlapci o hněvu. Jedním z důsledků takto odlišného přístupu je, že již o kolo věku šesti let dívky disponují větším počtem specializovanějších slov vyjadřujících emoce než chlapci.²

Výzkumy odhalují, že děti předškolního věku, s nimiž jejich matky často hovořily o pocitech, jsou schopny lépe porozumět pocitům druhých a že v době nástupu do školy dívky obecně převyšují chlapce ve schopnosti interpretovat emoce a chování lidí ve svém okolí.³ Můžeme důvodně předpokládat, že těmito aspekty rané socializace vedou rodiče své dcery k tomu, aby pozorně vnímaly pocity druhých a pečovaly o

---

¹ Renzetti. Ženy, muži a společnost, 2003, str. 106

² Adam, 1995. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 111

³ Denham, 1994. In Ženy, muži a společnost, 2003, str. 111

mezilidské vztahy, zatímco chlapi jsou vychováni k asertivitě a potlačování emocí, leda když dávají najevo hněv. Nepřekvapuje pak, že i mezi dospělými lidmi bývají ženy lépe schopny interpretovat výraz ve tváři jiného člověka a více se starají o udržování společenských vazeb.¹

Jsou ještě jiné způsoby, jimiž se interakce mezi rodiči a dětmi liší v závislosti na pohlaví dítěte? Výzkumy také naznačují, že rodiče mají sklon hrát si s malými syny drsnějším, fyzicky náročnějším způsobem než s malými dcerami. Zajímavé je, že svou roli zřejmě hraje také pohlaví rodiče. Především otcové se společně se svými syny kojeneckého či batolecího věku častěji věnují interaktivním hrám a více je podporují ve vizuálním, hmatovém a motorickém zkoumání okolního světa, zatímco své dcery povzbuzují především k řečové interakci. Zároveň se zdá, že u malých dcer otcové více podporují tělesnou blízkost než u malých synů.² Většina otců a matek se přitom domnívá, že dcery častěji potřebují pomoc než synové, a podle této domněnky také jedná. Takový přístup rodičů může být jakousi ranou fází výchovy chlapců k nezávislosti a dívek naopak k závislosti. Weitzman a její kolegové (1985) také zjistili, že matky své syny učí a zkoušejí usilovněji než dcery a poskytují jim tak více verbální stimulace, potřebné k rozvoji kognitivních schopností.

Weitzman a její kolektiv do výzkumu zahrnuli i matky, které se od veškerých tradičních genderových stereotypů výslovně distancovaly. Přestože rozdíly v přístupu uplatňovaném vůči synům a dcerám byly v případě těchto žen méně výrazné, ani zde nechyběly zcela. To je důležité zjištění, svědčící o síle genderového náboje naší kultury, připomíná nám, že genderové stereotypy jsou tak samozřejmou součástí našeho každodenního života, že často činíme soudy na základě pohlaví osob, aniž bychom je činit chtěli. „ I tehdy, když si myslíme, že nepodléháme genderově stereotypním způsobům chování a ani takové chování nepodporujeme ve svých dětech, detailní zkoumání našeho skutečného chování nás přesvědčí o opaku“.³

Částečného potvrzení se dostalo hypotéze, že vliv genderových stereotypů na interakci slábne se zvyšujícím se společenským postavením jednotlivců. Studie, která sledovala vliv jak společenské třídy, tak i rasové a etnické příslušnosti, ukázala druhý z obou faktorů jako významnější – teda konstatovala, že rasová a etnická příslušnost má

---

¹ Erwin,1992. In Ženy, muži a společnost, 2003, str.111

² Bronstein,1988. In Ženy, muži a společnost, 2003, str.111

³ Golombok a Flush, 1994. In Ženy, muži a společnost, 2003, str.111

na způsob výchovy dětí silnější vliv než příslušnost třídní. Tato studie však nebyla zaměřena cíleně na problém genderové socializace.¹

2.3.4 Genderová socializace a hračky

Hračky patří bezpochyby k tomu, čím se děti zabývají vůbec nejvíc, protože – jak vám každé dítě ochotně vysvětlí – je s nimi legrace. Hračky však neslouží jen k tomu, aby děti zabavily. Zároveň je učí různé konkrétní dovednosti a vedou je k tomu, aby si při hře vyzkoušely řadu rolí, které budou jednou plnit jako dospělí. Liší se však nějak významně hračky, s nimiž si hrají dívky a chlapci? A pokud ano, přispívají tyto odlišnosti nějak k přípravě dětí obou pohlaví na přijetí odlišně vymezených dospělých rolí?

Před více než dvaceti lety procházela dvojice výzkumníků různé středostavovské domácnosti a zkoumala vybavení jejich dětských pokojů ve snaze najít odpověď na tyto otázky. Jejich popis chlapeckých a dívčích pokojů je dlouhým výčtem protikladů. Dívčí pokoje odrážely tradiční pojetí feminity, zejména ve smyslu zaměření na domácnost a mateřství. Bylo v nich mnoho panenek, různých předmětů s nimi spojených (domečků pro panenky apod.) a také miniaturních napodobenin domácího příslušenství (například kuchyňského sporáku). Podobné předměty se naopak jen vzácně našly v pokojích chlapců. Za to se tam hojně objevovaly vojenské hračky a sportovní náčiní. Chlapci také častěji měli stavebnice a hrací auta. Celkově měli chlapci větší počet a rozmanitější výběr hraček – včetně hraček didaktických. Jedinými typy hraček, které se u dívek a chlapců vyskytovaly zhruba stejně často, byly hudební nástroje a knížky.

O deset let později zopakovaný stejný výzkum jiný tým vědců a dospěl k obdobným závěrům: hračky pro dívky se tematicky i nadále točily kolem mateřství a domácností, kdežto hračky pro chlapce, vybízely k akci a dobrodružství. Při pouhém zběžném seznámení s aktuálními prodejními katalogy hraček zjistíme, že žádná výraznější změna nenastala ani v devadesátých letech. Nabízené hračky jsou v katalogích obvykle zobrazovány spolu s dětskými fotomodely – zřejmě proto, aby se zdůraznila vhodnost hračky pro to či ono pohlaví.² V katalogích, které jsme prohlíželi

---

¹ Hale-Benson, 1986. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 111

² Stoneman, 1986. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

byla většina hraček evidentním způsobem spojena s chlapci nebo naopak s dívkami. S panenkami a hracím domácím příslušenstvím byly ve velké většině případů zobrazovány dívky. Ty „panenky“, s nimiž byli zobrazováni chlapci, byly v doprovodném textu označovány jako „akční postavy“ a patřili mezi ně superhrdinové z pohádkových příběhů (Superman, Batman), američtí vojáci, postavy z Hvězdných válek a příšery. Také dětské převlekové kostýmy měly jasné genderové určení. Na fotografiích představujících kolekci „Silní a stateční“, zamýšlenou pro všechny s „duší objevitele dalekých zemí“ a se „srdcem hrdiny“, figurovali jen chlapci. Sada zahrnovala kostým rytíře, ninji, kyborga, piráta a dokonce i upíra. Dívčí modelky naopak uváděly kolekci „Satén a krajka“, která byla „vytvořena na počest všech odvěkých dívčích snů“. Tato sada obsahovala šaty baletky, princezny, lesní víly, anděla a nevěsty.

Chlapci řídili traktor, lokomotivu a vesmírný koráb, pracovali jako opraváři, stavěli „kosmické výcvikové středisko“ ze skládacích plastových stavebních dílů, hráli hokej nebo elektrický fotbal a lovili dinosaury. Pouze a jen chlapci se objevovali na fotografiích hracích vědeckotechnických souprav (jedinou výjimkou byl případ soupravy nazvané „Věda do kuchyně“) a sportovního vybavení.¹

Pochopitelně lze argumentovat, že katalogy hraček jsou zacíleny především na rodiče. Ti ale většinou tvrdí, že dětem kupují genderově stereotypní hračky, protože je ony samy chtějí. Výzkumy skutečně potvrzují, že děti upřednostňují genderově stereotypní hračky již ve věku pouhého jednoho roku. K takovým preferencím však mohli právě rodiče přispět výchovou v ještě útlejším věku.

V jednom pokusu mělo několik dospělých osob za úkol komunikovat s tříměsíčním kojencem oblečeným do žlutého, genderově neutrálního oblečení. Jak se ukázalo, ti jednotlivci, kteří dítě považovali za dívku, většinou volili ke hraní panenku, zatímco ti, kteří je považovali za chlapce, častěji sahalo po míči nebo plastickém zvonku.² Podporu rodičů genderově stereotypním preferencím dětí, pokud jde o hračky, jen dále upevňují zmiňované katalogy hraček (nad nimiž i samy děti tráví mnoho času), televizní reklama, obrázky na prodejních obalech a také fakt, že prodejny hraček často aranžují své zboží do dvou oddělených částí – chlapecké a dívčí.³

---

¹ Chilcraft, 1997. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

² Ravey, 1975. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

³ Schwarz a Markham, 1985. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

Z předchozího výčtu není těžké vyvodit, že typy hraček, s nimiž jsou děti jednoho či druhého pohlaví stereotypně spojovány, rozvíjejí v chlapcích a dívkách odlišné vlastnosti a dovednosti. Hračky pro chlapce podporují zvědavost, vynalézavost, manipulační a konstrukční dovednosti, soutěživost a agresivitu. Ve srovnání s nimi se dívčí hračky vyznačovaly důrazem na jedné straně rovněž na manipulaci, na druhé straně však také na tvořivost, pečovatelský přístup a atraktivitu.¹ Jak uzavírá Miller, „tyto údaje potvrzují hypotézu, že hra s hračkami považovanými za dívčí, respektive chlapecké, má vliv na odlišný vývoj kognitivních schopností a sociálních dovedností u děvčat a chlapců“.² Tento názor zajisté sdílejí i sami výrobci hraček. Jak prohlásil v jednom interview ředitel oddělení pro styk s veřejností společnosti Mattel (firmy, která vyrábí panenky Barbie), „dívčí hry se zaměřují na oblékání, úpravu vzhledu a vůbec na to, aby si dívky vyzkoušely svou budoucnost – schůzky s přítelem, manželství. Naopak klukovské hry – to je soutěž a konflikt, boj dobra se zlem“.³

Lze tedy shrnout, že hračky pro malé děti mají až na vzácné výjimky výrazný sklon podporovat genderové stereotypy. Sdělení, které tyto hračky – včetně jejich balení a reklamní kampaně, která je doprovází – dětem předávají, zní, že okruh činností, jimiž se mohou a mají věnovat, je vymezen a omezen jejich pohlavím. Jedním z pouhých dvou typů předmětů, které se u dívek a chlapců nacházejí zhruba stejně často, jsou knihy.⁴

---

¹ Peretti a Sydney, 1985. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

² Miller, 1987. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

³ Lawson, 1989. In *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

⁴ Renzetti. *Ženy, muži a společnost*, 2003, str. 114

2.4 *Gender v oblasti pracovního uplatnění*

Role a postavení žen v „prostoru veřejném“, jejich vliv, moc, prestiž ve společnosti, ale i jejich životní úroveň, seberealizace a pocity uspokojení, jsou dnes dány především jejich prací v placeném zaměstnání. Nezanedbatelnou přehlíženou skutečností je, že žena pracovala vždy, i když nebyla zaměstnaná. Podle Ortegy Gassetta to byla dokonce právě žena, kdo vymyslel práci, kdežto muž, lovec, válečník a dobrodruh, spíš sportoval, hrál si. Žena se starala o potřeby rodiny, muž spíše o své potěšení.

Práce doma byla a je prací a přinášela a dodnes přináší ženám jistotu, i když většinou ne úplnou satisfakci. Kromě toho existovaly a existují činnosti v prostoru veřejném, které nejsou zaměstnáním v obvyklém smyslu, jsou ale „pracné“, přinášejí výsledky, uspokojení a někdy i vliv a moc, i když třeba v podobě poněkud skryté.

Markantním historickým (ale přežívajícím) příkladem jsou vědmy a kořenářky, také ale neplacené dobročinné pracovnice pečující o chudé a nemocné nebo vykonávající jinou obecně prospěšnou práci. Vzhledem k historicky evidentní inklinaci žen k domácí a neplacené práci se někdy objevuje otázka, zda práce žen nebyla a není spíše posláním než výdělečnou činností. Argumentuje se tím, že uspokojení z práce vyplývá odjakživa u žen (více než u mužů) spíše z vnímání užitečnosti práce a z pocitu naplnění povinnosti než ze statkových efektů. Toto uvažování má zjevnou morální dimenzi: zejména v rovině platů a funkcí se žena jeví často jako tvor skromnější nebo zodpovědnější než muž.

Posuzování a trestání či odměňování pracovitosti a lenosti ženy bylo ovšem ponecháno na muži. Ten ale často spojoval (a dodnes spojuje) toleranci k zahálce ženy s jejími půvaby a se svými finančními možnostmi. Pohodlný a blahobytný život ženy se v daleké i nedaleké minulosti málo odvíjel od její vlastní práce, ať byla jakkoliv intenzivní, náročná i potřebná.

Dnes je to plat a postavení muže, co mnohdy zaručuje ženám příjemný život bez nutnosti pracovat. V tomto ohledu mají ženy větší možnosti než muži a také je využívají. Ovšem i bohatší ženy chodí někdy do práce, protože se doma nudí, hledají kontakty s lidmi nebo chtějí být také užitečné pro společnost.¹

---

¹ Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 156

2.4.1 Historie a vývoj ženských a mužských profesí

Existují hypotézy, jak vznikaly a utvrzovaly se vzory pracovního chování žen a mužů a role s ním svázané a lze trochu vystopovat, jak se dělba práce a rolí mezi pohlavími zejména v novější historii měnila.

Předpokládá se, že na začátku naší civilizace byly ženy díky svému permanentnímu těhotenství a porodům vázány na dům a jeho okolí a v tomto prostoru vznikala a rozvíjela se i jejich pracovní činnost. Muži hlavně lovíli a válčili, často daleko od domova. Ženy zajišťovaly minimální obživu rodiny sběrem rostlin a plodů, někdy chovem zvířat, připravovaly a uchovávaly jídlo, zatímco muži rodinný jídelníček občas obohacovali ulovenou zvěří.

Ženy vyráběly a udržovaly oděvy a další domácí předměty, muži někdy přispívali k blahobytu rodiny válečnou kořistí. Ženy také pečovaly o malé děti a nemocné a staré osoby, muži měli na starosti jejich ochranu před lupiči. Nepotvrzená a silně odmítaná hypotéza matriarchátu z této dělby práce odvozuje, že ženy organizovaly a ovládaly prvotní malá lidská společenství, měly v nich rozhodující slovo, disponovaly mocí nad muži.

S nástupem zemědělské doby vyměnily ženy sběr plodů a rostlin za práce na poli. Těm se začali věnovat i muži, kteří také mýtili lesy, pracovali se dřevem a kovem, těžili nerosty. Ženy se nadále staraly o dům, domácí zvířata, domácnost a její členy.

S pozdějším rozšiřováním manufakturní a tovární výroby docházelo na jedné straně k odsunu výroby i profesní práce z blízkosti domácností (i když do jisté míry si některé profese zachovaly svůj domácí řemeslný charakter dodnes), čímž se rušily výpomocné práce manželek a dcer v dílnách. Na druhé straně vznikala potřeba ženské pracovní síly v továrnách. Této potřebě vyšly vstříc dívky a ženy z chudých rodin. Byly jim přidělovány nekvalifikované, málo placené práce. Zaměstnání žen se stalo na dlouho atributem chudoby. Postupně se ale rozvíjely „ženské profese“, dokonce i kvalifikovanější, a posléze se díky demokratickým idejím i feministickému hnutí otevřely pro ženy možnosti i tzv. mužských profesích. Některé se dokonce silně feminizovaly (např. zdravotnictví, učitelství, kancelářské práce), což přispělo k poněkud paradoxnímu efektu touhy žen po zrovnoprávnění v oblasti zaměstnání.¹

---

¹ Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 160

2.4.2 Ženská práce a ženská profese

Z historie vystupují pracovní činnosti i celé pracovní komplexy, které jsou spojovány buď výhradně, nebo převážně s ženami. Zároveň se vynořují představy a přesvědčení, že právě k těmto pracím je žena předurčena, jsou pro ni vhodné nebo jediné vhodné. Domnívám se, že toto přesvědčení o vhodnosti některých profesí pro ženu přetrvává dodnes.

Pravdou je, že ženy reálně, opakovaně, dlouhodobě a v mnohem větší míře než muži vykonávaly a vykonávají určité druhy činností a že rysy těchto činností se vtiskly do postavení i image žen. Poznamenaly určitou práci svými vlastnostmi, formují ji k obrazu svému a jinou práci vlastně dělat nechtějí.

Za velmi výrazný rys ženské práce či ženský pracovní sklon je považována chuť či potřeba zabývat se lidmi a komunikovat s lidmi. Předpokládá se nejen, že ženy dobře zvládají práce, které jsou na lidských kontaktech postavené, ale že je takové práce výrazně přitahují. Navíc jsou to práce, do kterých intervenuje princip služby a ten mají údajně ženy více zažitý než muži. Často považují za svou povinnost pomáhat svým potřebným bližním. Opakovaně se vynořuje prototyp ženy v domácnosti, pečující o ostatní členy rodiny a chápající práce s tím spojené spíše jako životní poslání. Otázkou je: zda je tato práce – poslání oceňované.

S tím jsou spojena určitá negativa: žena obtížně zvládá práce či jednotlivé pracovní úkony, při nichž se nemá osobně angažovat, kde citový kontakt narušuje profesionalitu. Problém je někdy v odhadu takových situací i takových povolání např. u lékařek, političek, úřednic. Znamená to snad, že profesionalita vylučuje osobní zaujetí, soucit a že ženy se často chovají „neprofesionálně“?

Výrazným, často uváděným znakem žen a jejich práce je nechuť a neschopnost vykonávat vedoucí funkce a naopak větší schopnost i ochota přijmout podřízené postavení. Bývá to spojováno s předpokladem nedostatečných organizačních schopností žen, s jejich nízkými aspiracemi, s obavou z moci, s uznáváním mužů jako přirozených vůdčích typů apod. V historii i současnosti najdeme ve vůdčích pozicích opravdu jen minimum žen. I když jejich zkušenosti s organizováním domácích prací by mohly svědčit spíše o opaku.

Kdyby takové práce a komplexy vázané historicky na ženu neexistovaly, pojem „ženská práce“ by vůbec nevznikl, respektive se neujal, nebyl by běžně používán.

Mužská práce je a byla často interpretována, a to primárně ne pro charakter či náročnost pracovních úkonů, ale pro nerovnocenné hodnocení muže a ženy, jejich rolí ve společnosti. Je to záležitost náboženství, ideologií, předsudků. Z určitého pohledu se zdá, že binární opozice ženská práce – mužská práce je „nebezpečnější“ konstrukcí než práce – zahálka, protože je pod dlouhodobějším a vícenásobným náboženským a ideologickým tlakem, který tolik nenarážel na všeobecně míněný odpor.

Pro mužskou polovinu lidstva je totiž nerovnováha v pojmání a oceňování ženské a mužské práce často příjemná a povzbuzující. V ženské polovině populace se sice více či méně úspěšně množí snahy o eliminaci pracovních znevýhodnění žen, ale část žen vstřebala svoji práci i pozici jako historický návyk a rozvíjí obranné a únikové mechanismy v tradičním duchu. Postmoderní trend vede ovšem spíše k rozbití „rodových“ identifikací a ke koncentraci na prosazení vlastní individuality.¹

Cesta ženské práce historií nesleduje jen linii práce v domácnosti, je dvoukolejná. Na té druhé koleji, zpočátku velmi úzké, dnes neobyčejně široké, se nacházejí ženské profese, tedy práce vykonávané za odměnu, vykonávané mimo dům a zemědělské hospodářství, ne k obsluze vlastní rodiny a ne jako neplacená výpomoc manželovi nebo otci v dílně nebo na poli.

Mezi první ženská „povolání“ patří vědmy, kořenářky, porodní báby a kojné, služky o něco později vychovatelky a učitelky, ale také prostitutky, lazebnice, hostinské. Poslední jmenované profese reagují asi na historicky první potřeby mužů ve veřejném prostoru, mimo okruh rodiny.

I další součástí práce v domácnosti, představující službu, ale už nejen pro muže, se postupně odtrhávaly, osamostatňovaly, rozvíjely a specifikovaly. Nezrušily se v domácnosti, ale svou nabídkou ulehčily práci majetnějším domácím paním a kromě toho začaly vyvíjet tlak na rozšiřování osobních potřeb lidí, na zvyšování jejich nároků. Nejdřív se vyčlenily specializované služby jako komorné, panské, uklízečky, pradelny, kuchařky, hospodyně, kojné, chůvy, vychovatelky, učitelky, společnice.

Do prostoru veřejného se však dostaly jen částečně: účastní se na trhu práce, ale pracují v domácnostech. Vstup ženských profesí do veřejného prostoru byl dlouho marginální, záměrně omezovaný. Vznikaly ženami vedené nebo alespoň ženami jako zaměstnankyněmi obsazované přádelny, krejčovské dílny, správkárny oděvů, veřejné

prádelny, restaurace a vývařovny, kadeřnictví, květinářství aj. Později se ženy specializovaly jako módní návrhářky, kosmetičky, začaly pracovat jako prodavačky, zdravotní sestry, učitelky na školách, ale také jako účetní a hospodářky atd.

Ve všech těchto profesích najdeme úkony, které v primitivnější podobě vykonává dodnes žena v domácnosti. Ženy začaly dělat vně domácnosti nejdříve to, co dobře nebo alespoň trochu uměly, čemu byly od malička učeny a že právě toto jim byli muži ochotni tolerovat. Pochopitelné je i to, že se při své marginalitě ve sféře zaměstnání ženy přizpůsobovaly mužům, že přejímaly jejich vzory profesního chování, jejich organizace práce a často i jejich vedení. Jak se ženské profese vyvíjely, ženy se v nich postupně zdokonalovaly a začaly v nich získávat i vedoucí místa.

Pokud se nějaká další profese nově feminizuje, nebývá daleko od dosavadních ženských profesí ani od původní základny ženské domácí práce. Markantním příkladem je lékařské povolání.

Pojem „ženská práce“ tedy postupně získal vedle svého významu „práce v domácnosti“ druhý příbuzný význam vážící se k typicky „ženským profesím“. Oddělení od mužských profesí zde ale není tak příkré, tak jednoznačné. Je pravda, že mezi šičkami, tkadlenami, učitelkami mateřských školek, zdravotními sestrami, sociálními pracovníci nebo sekretářkami se muž hledá těžko. Ale existují módní návrháři, pedagogové, pedikéři, kadeřníci atd., což jsou v podstatě specializované původně ženské práce. Také o zmíněném lékařském povolání se přes jeho poslání pomáhat trpícím a přes jeho dnešní značnou feminizaci neříká, že je to ženské povolání.

Ve veřejné sféře se rozdíl mezi oběma rody stírají více než v domácnosti, respektive v soukromé sféře. Často se uvádí, že ženy pronikly na dříve zakázanou půdu za cenu převzetí mužského profesního chování a že rozdíl se stírají poněkud jednostranným způsobem. I z toho důvodu možná nemají ženy většinou chuť kvalifikovat se v typicky „mužských“ povoláních. Je příznačné, že v denním tisku najdeme občas rozhovory s pilotkami, hasičkami, profesionálními vojákyněmi, policistkami apod. jako zajímavými raritami. Bývají dotazovány, jak zvládají těžkou mužskou práci a jak se k nim muži chovají.²

---

¹ Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 158

² Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 165

2.4.3 Ženská práce v domácnosti

Zárodky toho, co se dnes nazývá prací v domácnosti, najdeme snadno: shánění, příprava a vaření jídla, jeho konzervace, vytváření zásob, praní, uklízení, šití a správa oděvů a zkrášlování příbytku. K tomu se pojí opatrování dětí, obzvláště kojenců, a někdy služby nemocným a starým osobám. Zejména na venkově pak můžeme připojit ještě obstarávání domácího zvířectva. Charakteristické také je, že se tyto činnosti vzájemně prolínají, spojují v souvislé časové řetězce, někdy jsou vykonávány současně (např. hlídání dětí je spojeno skoro se všemi ostatními pracemi). Okruh prací zajišťujících vlastní domácnost i způsob jejich vzájemné svázanosti vlastně nemění a zůstává také stále převážně na ženách, realizuje se jejich silami a většinou i v jejich režii.

S postupem doby se některé původně jednoduché práce ovšem zkomplikovaly a nabyly až profesního nebo uměleckého charakteru. Ženy začaly například vařit složitější a chutnější jídla, začaly vyšívát, háčkovat a pěstovat jiné tzv. ruční práce. Na druhé straně se některé domácí práce postupně zjednodušovaly díky dokonalejším pracovním předmětům a přístrojům. To se týká uklízení, praní, vaření, uchovávání potravin, šití.

V moderní historii najdeme tendence po větším ocenění práce v domácnosti a zároveň i po jejím nerozlučném svázání s ženou. Už ve 30. letech 20. století se objevila představa přehodnocení a většího ocenění práce v domácnosti. V okruhu feministického hnutí ve Francii vznikl názor, že práce v domácnosti by měla být považována za profesi a zaměstnání na plný úvazek a měla by být vykonávána za mzdu.¹

---

¹ Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 162

2.4.4 Pracovní uplatnění českých žen

Začněme několika prostými fakty:

1. Zaměstnanost českých žen patřila a stále patří k jedněm z nejvyšších na světě, až na výjimky všechny naše ženy pracují.
2. Ženy obvykle vykonávají jiné profese než muži a jsou soustředěny v jiných sektorech národního hospodářství.
3. Ženy u nás v průměru vydělávají až o 1/3 méně než muži (záleží na jejich vzdělání).
4. Přestože ženy dosahují nižšího platu, mají menší možnosti pracovního postupu a méně než muži řídí větší pracovní kolektivy, necítí se naše ženy na trhu práce diskriminovány.

Ženská pracovní síla převládá v našem hospodářství především ve zdravotnictví a sociální činnosti (80,3%), školství (74,5%), peněžnictví a pojišťovnictví (61,1%). Ženy tedy dominují v profesích zdravotních sester, některých medicínských oborech (80% pediatriček, 73% dermatoložek a očních lékařek, 59% neuroložek), v profesích učitelek a vychovatelek, bankovních úřednic, ale také kuchařek, uklízeček apod. Jejich práce souvisí ve valné většině s péčí a starostí o druhé.

Ženy jsou koncentrovány na tzv. sekundárním trhu práce, který se vyznačuje opačnými atributy než trh primární, kde dominují muži, - tedy horšími, méně výhodnými pracovními příležitostmi, nižší prestiží vykonávaných povolání a profesí, menšími možnostmi odborného i kariérového růstu. Vysoký podíl žen v určité profesi je znakem, který dané povolání či profesi výrazně determinuje – téměř zákonitě nižší průměrnou mzdou nebo malým zájmem mužů o danou profesi (viz např. učitelé na základních školách). Vyšší koncentrace žen v profesi bývá, a to nejen u nás, spojena s poklesem prestiže profese, případně celých odvětví. Takové profese muži zpravidla opouštějí, pokud v nich zůstávají, snaží se v nich zviditelnit. Ke svému prosazení se v rámci většiny ale užívají jiných adaptačních mechanismů než ženy – mají snahu se skutečně prosadit, dosáhnout co nejvyšších pozic. Naopak ženy se v takovém případě zpravidla „stahují“, ustupují do pozadí.

Muži se na rozdíl od žen v pracovních vztazích vzájemně podporují a dávají si přednost v získávání lukrativních, významných a vedoucích míst. Pokud lepší pracovní

místo či řídicí pozici obsadí žena (muži ji „pustí“ mezi sebe), pak musí být daleko „lepší“, „schopnější“ než muži, musí „o několik tříd“ přesahovat svou kvalifikací a schopnostmi ostatní mužské kandidáty.

Ženská pracovní síla bývá vnímána jako druhořadá v porovnání s mužskou (což snad není specifikum pouze naší společnosti). Na českém trhu práce funguje ze strany zaměstnavatelů stereotyp zaměstnance-muže a zaměstnankyně-ženy. Ženská pracovní síla bývá a priority považována za méně kompetentní v porovnání s mužskou pracovní silou, za méně stabilní, málo perspektivní až zcela neperspektivní i za méně výkonnou. Muži bývají obvykle považováni za lepší pracovníky než ženy bez ohledu na skutečné individuální schopnosti, dovednosti a předpoklady pro výkon daného povolání či profese, pro zvládnutí zcela konkrétní práce.

Zkušenosti mnoha žen s přijímáním do zaměstnání, kdy na rozdíl od svých mužských protějšků bývají dotázány na zcela „soukromé záležitosti“ týkající se jejich rodinného stavu, počtu dětí, a to nikoli proto, aby jim zaměstnavatel vytvořil vhodné podmínky pro případné skloubení práce a rodiny, ale ve skutečnosti proto, aby je z tohoto důvodu (samozřejmě neoficiálně) nepřijal. (Taková pracovní síla je pro něho totiž dopředu „nejistá“, „nespolehlivá“ a mnohdy jí není ani dána šance tuto domněnku vyvrátit). Ani pokud jsou ženy svobodné, nemívají vyhráno. Předpokládá se u nich, že rodinu založí, a tak jsou pro zaměstnavatele neperspektivní zase z tohoto důvodu.

Nespolehlivost, „labilita“ ženské pracovní síly je odvozována od případných krátkodobých či dlouhodobějších absencí z důvodu rodinných povinností (péče o druhé) a nic na tom nemění skutečnost, že ne všechny ženy se tak nutně chovají, ani to, že ženy obvykle zůstávají „věrny“ podniku či firmě, ve které pracují – a z tohoto důvodu je možné je vnímat jako stabilní, resp. stabilnější pracovní sílu než muže, kteří (zpravidla z rodinných důvodů) častěji mění své zaměstnání než ženy. To jen dokládá, že zaměstnavatelé u nás jen těžko dokáží překonat tradiční vnímání mužů a žen z pohledu genderu. A tak trh práce v České republice funguje stále spíše podle stereotypních představ a názorů než podle ohodnocení schopností a skutečného výkonu toho kterého jedince.¹

---

¹ Vodáková, Rod ženský, 2003, str. 185

2.4.4.1 Platové ohodnocení mužů a žen

Na sklonku socialismu byla průměrná mzda žen cca o 1/3 nižší než průměrná mzda mužů. V 90. letech se pak rozdíl ve mzdovém ohodnocení žen a mužů zmírňoval a na konci 90. let ženy dosahovaly v průměru 73,2 % mzdy mužů (rozdíl tak činil zhruba 1/4). Jedná se o platy u plných pracovních úvazků, eliminuje se tedy faktor kratších pracovních úvazků, které se u žen vyskytují přece jen častěji než u mužů, i když jejich podíl není v naší republice nikterak vysoký. Na zkrácený pracovní úvazek u nás pracuje čtyřikrát méně lidí než v EU.¹

	Plat muži	Plat ženy	Plat žen v % platu mužů
Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	39 720	21 855	55,0
Vědečtí a odborní duševní pracovníci	25 772	18 257	70,8
Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci	21 168	15 127	71,5
Nižší administrativní pracovníci	16 651	13 139	78,9
Provozní pracovníci ve službách a obchodě	12 806	9 535	74,5
Kvalifikovaní dělníci v zemědělství a lesnictví	11 658	9 985	85,6
Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři	15 096	10 313	68,3
Obsluha strojů a zařízení	14 824	11 079	74,7
Pomocní a kvalifikovaní pracovníci	10 865	8 519	78,4

TABULKA 1: Průměrné hrubé měsíční mzdy za rok 2001u zaměstnanců s počtem placených hodin 1700 a vyšším podle klasifikace zaměstnání KZAM.

¹ Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 187

Rozbory některých našich ekonomů dokládají, že pokud muž a žena vykonávají stejnou profesi, pracují ve stejném typu podniku a zastávají stejné (srovnatelné) funkční místo, je jejich odměna opravdu více méně shodná (rozdíl je cca 3 % ve prospěch mužů). V rámci stejné profese se však ženy a muži koncentrují spíše v rozdílných typech podniků, případně celých sektorů, kde úroveň platového ohodnocení vykazuje již větší rozdíl – samozřejmě v neprospěch žen.¹ Problém nastává tam, kde ženy a muži pracují ve zcela odlišných povoláních a vykonávají zcela identickou práci. I když tato práce není stejná co do charakteru úkonů, náročnosti, namáhavosti, nároků na vzdělání a kvalifikaci, odpovědnosti, případně dalších charakteristik, proč je mužská práce vždy ohodnocena výše než ženská? \anebo to spíš znamená, že ženská práce, potažmo ženské profese jsou na trhu práce „nedoceny“ a ve své podstatě diskriminovány?

2.4.4.2 Problematika rovnosti odměňování

Problematice rovnosti odměňování byla věnována pozornost již při samotném založení EHS v roce 1957. V článku 119 tzv. Římské smlouvy byla stanovena zásada stejné odměny pro muže a ženy za výkon stejné práce, což znamenalo, že při úkolové mzdě bude odměna muže a ženy vypočítána podle stejného mzdového tarifu a při hodinové mzdě bude výše odměny stejná při stejném druhu práce. V praxi přece jen k některým nesrovnalostem v tomto ohledu docházelo a dle mého názoru stále dochází.

Složitější situace nastává tam, kde ženy a muži pracují ve stejných profesích, ale v rozdílných odvětvích. Měli by pobírat stejně, pokud je splněn předpoklad stejné výše úvazku a stejného funkčního zařazení. Největší nejasnosti a nesrovnalosti nastávají tam, kde muži a ženy nevykonávají stejné profese.

Evropské právo tento problém vyřešilo ustanovením principu „stejně mzdy za práci stejné hodnoty“, a to ve směrnici č. 75/117/EHS tzv. Amsterodamské smlouvy. Princip stejné mzdy za práci stejné hodnoty se neomezuje jen na stejné práce vykonávané muži a ženami souběžně ve stejné době, ale je možné jej uplatnit i do minulosti (umožňuje srovnání současného zaměstnance vykonávajícího tutéž práci se zaměstnancem bývalým).

---

¹ Trajda,2000.In Vodáková,Rod ženský,2003,str.189

Při stanovení stejné hodnoty je třeba srovnat práci ženského a mužského protějšku s ohledem na požadavky vykonávané práce (např. vzdělání, zodpovědnost) a charakter pracovních úkonů (námaha, soustředění apod.). Tato kritéria by měla být měřitelná pomocí určitého systému. Je nutné minimálně zajistit srovnání prací stejné hodnoty v jednom podniku i v různých podnicích padajících pod stejnou odvětvovou, resp. kolektivní smlouvu. V případě, že zaměstnavatel uzavře několik kolektivních smluv, lze srovnávat hodnoty prací spadajících pod tyto různé kolektivní smlouvy.

Odměnou za práci se pak rozumí kromě základní mzdy i individuální příplatky, příplatky za odpracovaná léta, příplatky za práci na směny, za přesčasy, za zásluhy a za výkon, náhrady za dobu strávenou odbornou přípravou, dávky nemocenského pojištění atd. Směrnice 117 uložila všem členským státům za povinnost odstranit veškerou diskriminaci „ z důvodů pohlaví ve všech aspektech a podmínkách odměňování za stejnou práci nebo práci, které je přiřazena stejná hodnota.“¹

S možnou diskriminací žen na trhu práce se vynořují i jiné otázky. Zda jsou přijatá opatření proti diskriminaci na trhu práce postačující, zda nejsou rozpracována pouze v teoretické a legislativně právní rovině, když naše ženská každodenní zkušenost vypovídá spíše o něčem jiném.²

---

¹ Fuchs, 1998. In Vodáková, Rod ženský, 2003, str. 189

² Vodáková. Rod ženský, 2003, str. 189

3 Výzkumná část

3.1 Stanovení cílů výzkumu

Záměrem výzkumu je získání pohledu mužů a žen na oblast genderu a zaznamenání jejich životních zkušeností. Gender je součástí života každého z nás, přestože jeho projevy jsou v mnoha případech skryty vlivem genderových stereotypů, které bezmyšlenkovitě přijímáme jako součást života společnosti. K tomu napomáhá i rodinná výchova v útlém dětství, která značně ovlivňuje náš pohled na danou oblast. Jedním ze základních cílů výzkumu je právě otevření diskuse na toto téma, odstranění bariér vzniklých z uvedených příčin a snaha se dopátrat klíčových momentů z pohledu genderu v životě respondentů. Takto získané informace budou na základě teoretických znalostí analyzovány. Snahou je potvrdit a doplnit již známe skutečnosti problematiky genderu. Dalšími obecnými cíly, které se nabízejí, je i možnost popsání některých parciálních problémů dané oblasti, případně vytýčení klíčových otázek pro další výzkum.

Základní výzkumné otázky:

Mají respondenti zkušenosti s genderovou nerovností, která je blíže popsána v teoretické části?

Jsou respondenti citliví na genderovou problematiku? Jaké jsou jejich reakce?

Spatřují vliv své výchovy na vlastní postoje v oblasti genderu a genderové rovnosti? Jaké výchovné aspekty přitom zmiňují (domácí práce, povolání, hračky, pohádky, atd.)?

Identifikují respondenti celospolečenské problémy s genderovým rozměrem? Jsou pro ně důležité? Jak argumentují ve prospěch stanoviska, které k těmto problémům zastávají?

3.2 *Použité metody*

Vzhledem k osobnímu charakteru tématu ve své práci využívám metod kvalitativního výzkumu na omezeném vzorku respondentů. Základem je zkoumání sociálního chování a sociálních rolí. Snahou je porozumění způsobu a důvodů interpretace témat týkajících se dané problematiky.¹

Základní filozofie spočívá v předpokladu, že uznávanými experty na zkoumaný problém jsou sami respondenti. Úkolem badatele je analýza odpovědí, hledání souvislostí a vyvození obecných závěrů. Pro tuto činnost je nutná dobrá znalost teoretických základů řešené problematiky.

Semistrukturovaný rozhovor se jeví jako nejvhodnější metoda pro sběr dat. Připravené otázky slouží pouze jako vodítko pro rozvíjení tématu rozhovoru. Vzhledem k tomu, že každý z respondentů má individuální přístup k dané problematice, lze jednotlivé otázky dále měnit a doplňovat v reakci na jeho odpovědi.

---

¹ Hendl. Kvalitativní výzkum, 2005

3.3 *Výběr respondentů*

Jelikož pracuji jako kosmetička, denní styk s lidmi a osobní rozhovory s klienty týkající se mnoha témat jsou součástí mé práce. Výběr respondentů je právě zaměřen na okruh mých dlouholetých klientů a klientek. Hlavním kritériem výběru byly již předchozí rozhovory na obdobná témata a zevrubná znalost jejich životních příběhů.

Zastoupení obou pohlaví je stejné. Zaměřila jsem se na respondenty stejné generace (26-33), aby bylo možné lépe srovnávat argumentaci mezi pohlavími. Pro tuto změnu jsem se rozhodla během samotného průzkumu. Měla jsem výběr ze všech věkových generací, ale již při rozhovorech jsem zjistila, že je mezi generacemi značný názorový rozdíl. Je způsobený výchovou, ale také dobou, ve které respondenti vyrůstali. Pro samotný průzkum by byly tyto informace zajímavé, ale znamenaly by zaměřit se na větší počet respondentů stejného pohlaví a zastoupení všech generací, aby se výsledky daly porovnávat a zároveň postihnout vliv věku. S ohledem na rozsah bakalářské práce a mé časové možnosti je celkový počet respondentů omezen na šest, nebylo proto možné realizovat takto rozsáhlý výzkum.

Na základě prvních zkušeností jsem změnila i místo konání rozhovorů. Důvodem byl vliv neznámého prostředí na odpovědi respondentů, a proto jsme průzkumný rozhovor uskutečnili v prostorách mého pracoviště, abychom při rozhovoru nebyli rušeni a stresováni.

V Příloze 2 je uvedena galerie respondentů, která obsahuje bližší osobní charakteristiky jednotlivých osob. Slouží jako podklad k bližšímu pochopení jejich postojů a argumentace.

4 Výsledky výzkumu a vyhodnocení na základě znalosti problematiky genderu

4.1 Výsledky výzkumu

Výstupem kvantitativního výzkumu jsou přepisy rozhovorů s respondenty a přehled doplňujících osobních údajů důležitých pro lepší pochopení získaných informací v kontextu jejich postavení ve společnosti. Přepisy rozhovorů jsou uvedeny v Příloze 1.

4.2 Vyhodnocení argumentace žen

Na otázku týkající se dětství a preference hraček byly odpovědi respondentů shodné s jejich genderem. U respondentek převažovaly hračky určené pro holky a u respondentů jednoznačně převládaly hračky určené pro kluky. Jejich preferenci ovlivňovala řada faktorů například velkou úlohu sehrála dědičnost hraček po sourozencích.

Adéla: „Hračky jsem dědila po svých starších sourozencích. Dědila jsem i panenky, tak i autíčka, ale s tím, že jsem si nejvíce dokázala vyhrát, když mi dali stavebnice prostě cokoli Sevy, Cheva nebo Lego co kdy brácha a ségra dostali.“

Respondentku Adélu do značné míry ovlivňovala přítomnost staršího bratra, který jí byl do značné míry vzorem s přirozenou autoritou, a na rozdíl od starší sestry se snažila bratrovi vyrovnat.

Adéla: „Hodně mě ovlivnil bratr, protože mě bral ven s partou, byla jsem takový městský „zvlčilý“ dítě, které bylo neustále někde na prolézačce, někde se honilo, neustále mlátilo s kluky, protože brácha neustále vyhrával, tak jsem musela být taky první, vždycky jsem byla první. Musela jsem být prostě nejlepší i ve sportu jsem musela být nejlepší.“

Dalším faktorem, který do značné míry ovlivňuje preferenci výběru hraček, jsou sourozenci, tak jak tomu je u respondentky Karolíny, která vyrůstala pouze se svými sestrami a matkou.

Karolína: „Hrála jsem si s panenkama a kočárkama, měla jsem i igráčky, většinou jsem měla hračky zděděné. Převládaly holčičí hračky. Toužila jsem po Barbie.“

U Karolíny jednoznačně převládaly panenky, holčičí hračky a přání mít Barbie, což dokazuje vliv sester. Na rozdíl od Adély, u které byl výběr ovlivňován vždy přítomností některého ze starších sourozenců.

Adéla: „Ale měla jsem jedny vánoce, kdy mě ovlivnila švica, kdy jsem si na vánoce přála panenku, která se počurávala, mluvila, pila mlíčko atd. a další vánoce, kdy švica odjela, tak jsem zase byla víc s bráchou a přála jsem si autíčko na dálkové ovládání, ale přesto jsem se vracela ke stavebnicím.“

Také respondentka Agáta, i když je starší o čtyři roky od svého bratra, uvádí, že při kolektivních hrách byla ovlivněna a musela se přizpůsobit.

Agáta: „...většinou jsme hráli kolektivní hry – na indiány (Vinnetou a Oldsetrhand), na lupiče. Hrála jsem bílého muže a můj brácha toho indiána. Ženu jsem nikdy nehrála, vždycky jsem představovala mužské role – byla jsem jeho bílý bratr.“

U kolektivních her lze jednoznačně u dětí pozorovat vymezování rolí, postavení na základě genderové orientace, což respondentky do značné míry pocítovaly a musely genderovou „nedokonalost“ demonstrativně obhajovat nebo byly pokládány za „slabší článek.“

Adéla: „Ano, poprvé ve školce, kdy jsme měly partu s holkama, ale bavily se s panenkama a jahůdkama. To mě nebavilo a já chtěla jít s klukama ven, ale kluci mě do party nechtěli, protože jsem holka. Musela jsem jim dokazovat, že s nima můžu být v partě. Vymýšleli si různé disciplíny, které jsem musela splnit, ale hlavně jsem se musela poprat s jedním z kluků, aby mě vzali do party.“

Karolína: „Hrála jsem si s klukama, závodili jsme. Se sestrou jsme potom vyrobily medaile, a pak jsme rozdávali ceny a pogratalovali jsme jim, dali medaile a tak. Taky jsme hráli s klukama na honěnou, vybíjenou, kapitánku a na schovávanou, no a míčové hry samozřejmě. Vždycky jsem byla ten slabší článek, kapitánem jsem nikdy nebyla. Já jsem musela vždycky počkat, až si mě někdo vezme do party, ale kluci se k nám chovali pěkně, nemohu si stěžovat.“

Respondentky bezesporu nebyly usměrňovány si hrát s určitými hračkami. Jejich výběr nebyl ve všech případech ovlivňován ani řízen rodiči, jak samy konstatovaly.

Adéla: „*Ne, sama jsem tyto hračky vyhledávala. Byly mně spíš podsouvány panenky, plyšáky a já jsem stavěla pro ně domečky nebo garáže pro autíčka. Byla jsem vždycky takový architekt.*“

Agáta: „*Hrála jsem si s kočárkem, ale nebyly to jen panenky, ale vozila jsem také medvídky a potom jsem si hrála s formičkami.*“

Karolína: „*Hrála jsem si s panenkama a kočárkama.*“

Oblíbenost hraček byla u respondentek jednoznačně ovlivněna emotivním vztahem k dané hračce.

Adéla: „*Moje oblíbená hračka byla surfařka Barbie, kterou jsem si vyřvala, protože sestra měla své Barbiny. To mi bylo asi kolem osmi let. Byla to moje první vlastní Barbina, která už měla pohyblivé klouby, ale hlavně měla dlouhé vlasy, protože moje sestra těm svým ostříhala vlasy a vypadaly všechny jak chlapi.*“

Agáta: „*Měla jsem po mamce takovou malou mrkací panenku, ještě s keramickou hlavičkou, chovala jsem k ní takovou úctu, asi proto, že byla po mamce.*“

Karolína: „*...vzpomínám si na jednu hračku, byla to taková plyšová hračka – žirafka. Měla jsem ji moc ráda, protože jednou přišla návštěva a mamka ji dala tomu dítěti, že ji zrovna chtělo, ale mě to hodně zasáhlo a to mi bylo už osmnáct. No, nedávno mi dala náhradu. Dokonce jsem po tom dítěti chtěla tu žirafu, ale už ji dávno ztratilo, nemělo pro něj takový význam jako pro mě.*“

Napodobování ženských vzorů je jednoznačné u všech respondentek. Kromě Adély, která měla tendence napodobovat střídavě obě pohlaví.

Adéla: „*Bylo to dané sourozenci, že jsem napodobovala střídavě sestru nebo bratra. Chtěla jsem být supermanem, superhrdinou. Když jsem byla malá, obdivovala jsem spíše otce než matku. Protože otec byl mimo dům, vydělával peníze a mamka o něm mluvila v superlativech.*“

Agáta: „*Hrála jsem si na prodavačku, obalila jsem si knížky a prodávala jsem. Představovala jsem spíše ženské role, co se týká profese. Hrála jsem si na prodavačku, učitelku atd.*“

Karolína: „*No, tak spíše ženské vzory, to mi přišlo přirozenější.*“

Adélu do značné míry ovlivňoval obdiv k otci a ke staršímu bratru, ale v adolescenci se promítly již dívčí sny a touhy.

Adéla: „Chtěla jsem být superhrdinou, supermanem, batmanem, to mi bylo tak kolem 5 let. Později kolem 7 - 8 roku jsem chtěla být princeznou, chtěla jsem být ta hýčkaná a obletovaná. Hlavně jsem si přála, abych nemusela nic dělat, mít bazén a na práci sluhy. Ono se to odvíjelo od toho, že sestra musela pomáhat a být mamce po ruce. Já nemusela, protože jsem byla mladší. Hlavně taky nikdo po mně nikdy nic nechtěl, protože jsem měla za povinnost uklidit si hračky, ale já jsem je neuklidila, takže to za mě uklidil vždycky někdo jiný. Nikdy jsem nechtěla pracovat, chtěla jsem být tou bohatou a nic nedělat. To byly takové ty dívčí naivní představy o mé budoucnosti, které mě držely v pubertě.“

Dívčí touhy a sny se promítaly i do profesního zaměření respondentek. Chtěly se stát zpěvačkami, herečkami a prodavačkami.

Karolína: „ Chtěla jsem být spisovatelkou, herečkou, zpěvačkou měla jsem pocit, že umím zpívat, takový vnitřní sebeklam.“

Agáta: „Chtěla jsem být učitelkou.“

Tématem mého průzkumu je genderové rozdělování domácích prací. Problematičtější se jeví vztahy sestra – bratr zejména díky „nespravedlivé“ dělbě domácí práce, kterou dívky se vzrůstajícím věkem vnímají.

Adéla: „V osmi a deseti letech jsem musela vynášet odpadky. Nesnášela jsem úklid, hlavně utírání prachu. A musela jsem uklízet za brácha. To mi vadilo, pokud jsem byla proti, tak naši argumentovali, že brácha nemá čas, měli jsme takovou armádní výchovu. Moc jsme oponovat nemohli, to vždycky já jsem začala a taky jsem dostala.“

Co dělal tedy ten brácha, když s vámi neuklízěl?

„Ten se flákal, četl si nebo pak jak byl počítač, tak byl na počítači. Nebo byl někde v trapu.“

Dělba práce v domácnosti je řízena rodiči především matkou a na té záleží, zda jednomu pohlaví povolí úplnou benevolenci a druhému nařídí striktně povinnosti. Toto rozdělování se značně liší podle typu vedení v rodině a není tak jednoznačné, jak lze posoudit z odpovědí respondentek.

Agáta: „Neměli jsme povinnost a rozděleny práce mezi sebou. Neměli jsme striktně napsáno, že jeden musí to a druhý to. Když jsem viděla, že mamka umývá nádobí, tak jsem automaticky šla umýt nádobí i brácha.“

„Práci jsme nerozdělovali na oblíbené neoblíbené, prostě u nás to bylo tak, že všichni dělali všechno. Neexistovalo, že by si brácha šel ven.“

„Nebylo to nikdy, že by to bylo příkazem, spíš jsme s bráchou soutěžili, kdo to udělá.“

Karolína: *„Dělaly jsme se sestrami tradičně všechny domácí práce, ale až se nám řeklo. Utírání nádobí jsem měla ráda, umývání jsem nemusela, protože mi vadilo máchat se ve špinavé vodě.“*

U rozdělování práce hraje velkou roli nejenom pohlaví, ale také věkový rozdíl mezi sourozenci a nemusí se jednat o opačné pohlaví. Rozdíly v přístupu jsou značné i u sourozenců stejného pohlaví zejména pak jsou do značné míry zvýhodňováni až „rozmazlování“ nejmladší sourozenci.

Karolína: *„Ano, cítila jsem preferenci u té mladší, ale zase naopak já jsem byla preferovaná na rozdíl od té starší. Mohla jsem s ní jít ven, v tom jsem měla výhodu, že mě mamka pustila se sestrou ven. Starší sestře bylo 15 let a já jsem ve 13 letech už mohla s ní na diskotéky.“*

Agáta: *„Ne, spíš to bylo bráno, že jsem starší a měla bych ho ochraňovat. Vnímala jsem to, že jsem starší, že ho musím nějakým způsobem korigovat. Určité zvýhodnění jsem cítila ohledně vycházek ven. Zkrátka co si mohl dovolit brácha v 16 letech, to jsem si já nemohla dovolit ani v 18 letech. Měl mnohem větší svobodu než já. Mohl se sbalit a odjet na čundr, u mě by to nepřipadalo ani náhodou.“*

Není ovšem výjimkou, že jsou zvýhodňováni a preferováni i nejstarší sourozenci především synové, do kterých rodiče vkládají největší naděje, svoji budoucnost a očekávají od nich oporu ve stáří.

Adéla: *„Určitě bráchu toho hodně preferovala mamka. Nás se ségrou upřednostňoval zase taťka.“*

Z jakého důvodu?

„Vkládala do něho budoucnost, aby vystudoval gymnázium pak vysokou školu. Spoléhala se, že se jednou o ně postará, tak jako její manžel se stará o svoje rodiče.“

„Nejhůř na tom byla moje ségra, měla největší odpovědnost, pokud se něco stalo, tak za to nesla odpovědnost ségra, i když s tím nic neměla společného.“

A genderová diskriminace?

„No jednou taťka řekl ségře, aby šla vysát a ona, řekla, že se musí učit, ať to vysaje brácha. Dostala vynadáno a otec to argumentoval tím, že se brácha musí učit. Naznačil tím, že jeho učení je mnohem důležitější než to naše.“

Myslím si, že preference synů je způsobována tím, že rodiče versus matky mají strach, kdo se o ně postará ve stáří. Opět zde můžeme vidět genderovou nerovnost

výběru. Matky vědí, že dcery budou „následovat“ své muže a veškerou péči budou věnovat „jeho“ potomkům a starost o jeho rodinu pokud s nimi budou žít ve společné domácnosti, a proto se na dcery tak nespolehají a nevěnují jim takovou pozornost. Dalším pádným argumentem je předpoklad, že muži - synové budou mít daleko větší možnost uplatnění a platového ohodnocení než ženy – dcery a tudíž je mohou ve stáří lépe zajistit.

S rozdělováním rolí ohledně genderu se respondentky setkávaly již od dětství nejenom doma, ale se vzrůstajícím věkem postupně i ve škole.

Adéla: „*Tak určitě ve škole, kdy jsme musely být ve vaření a kluci byli venku a stejně tam blbli, tak mi to přišlo líto, že nemůžu být taky venku. Vaření jsem neměla moc ráda, nenáviděla jsem ho, protože jsme musely být v kuchyňce. Chyběla mi volnost.*“

Agáta: „*Ani ne. Ve škole třeba v tělesné výchově samozřejmě kluci měli přísnější hodnocení a museli mít lepší výkon než holky, ale přišlo mě to normální. Brala jsem to tak, že kluci jsou silnější a výkonnější než holky. Přišlo mě to normální. S rozdělováním jsem se nesetkala.*“

Karolína: „*Myslíte pěstitelské práce, dílny a vaření? No, byli jsme rozděleni, ale já jsem to tak nevnímala, přišlo mi to normální, že jsou kluci v dílně a něco tam dělali s pájkou a my holky v kuchyni.*“

Zajímavé je, že respondentky toto rozdělování nevnímaly jako diskriminační, ale naopak určitá zvýhodnění pokládaly za běžně standardní i přesto že vyrůstaly v rodině, kde se práce nerozdělovaly. I když věděly, že vykonávaly více činností nepokládaly to za újmu.

Agáta: „*... třeba na zahradu jsme šli všichni nebo dříví jsme dělali taky všichni, ale my s mamkou jsme skončily dřív a šly jsme nachystat svačinu nebo se udělala pauza a my jsme šly uvařit, takže jsme měly pauzu v době oběda. Nám to s mamkou nevadilo, prostě jsme to takhle dělaly a nepřišlo nám to, že vlastně vykonáváme další činnost místo odpočinku.*“

Karolína: „*Nerozdělovaly, jelikož jsme byly samé ženské, chodily jsme na pole, dělaly jsme zemědělské práce atd. Otec s náma nebyl. Naši se rozvedli a mně to nepřišlo, že by to byla typicky mužská práce.*“

Přestože se práce v domácnosti „nerozdělovaly“. Mají respondentky vyhraněný názor na typicky „mužské práce v domácnosti“.

Karolína: „Něco opravit, utáhnout, vyměnit, ne že bych to nezvládla, ale jsou to takové menší opravy v domácnosti.“

Agáta: „Ve mně třeba přetrvává, že chlap by neměl vytírat podlahu, že je to typicky ženská práce, protože to u nás vždycky dělala mamka. Takže když mi teď přítel pomůže a umyje podlahu, tak je to milé, ale cítím se tak jako degradovaná, mám pocit, že mi leze do rajonu a tak to mám i s úklidem. Raději mu řeknu, jdi od toho, mám pocit, že je to moje.“

Jemu nechávám vyvrtání hmoždinky nebo práci kolem auta ne že bych to nezvládla, ale prostě to je jeho práce. Ještě co pokládám za typicky ženskou práci, je mytí oken a žehlení, vaření problém není.“

Adéla: „Pro mě to není problém. Já rozdělují na to, kdo co umí, třeba opravu auta umí můj otec, takže to je v jeho kompetenci, a kdyby otec nemohl, tak to odvezu do servisu. Můj přítel už se mnou čtyři roky bojuje. Já mu nevařím, neperu, nežehlím, i když spolu bydlíme. To si musí dělat sám. Já si dělám svoje věci a on taky.“

Respondentky mají ustálený názor i na ženskou práci v domácnosti, i když některé s určitými výhradami, tak i přesto se najdou společné práce.

Adéla: „Práci co dělám já, je mytí oken, praní záclon, povlečení a běžné nákupy. Práci rozdělujeme tak, že co se týká každého z nás, tak si děláme za sebe. Naučili jsme se tak nějak fungovat.“

Agáta: „Zastanu všechny práce přes vaření, uklízení, žehlení atd. Vždycky vyndám z koše pytel s odpadky a dám ho před dveře, tak ho vynese, ale sám od sebe to neudělá, že by ten odpad vzal a nachystal na odnesení. Nemám ho“ naučenýho“, že by viděl co je potřeba a udělal to.“

Karolína: „Žehlím, peru, vařím a samozřejmě uklízím. Všechno jsem zastala sama. S partnerem už nejsem, rozešli jsme se.“

Karolína: „Chtěla bych, aby chlap uměl všechno, ale také já abych uměla to co on. Nemyslím tím, že když by byl elektrikářem, že bych měla rozumět obvodům, to ne, ale umět takové ty funkční věci, abych mohla fungovat i bez chlapa. A naopak, aby chlap dokázal něco třeba uvařit a ne, aby čekal, až bude jídlo na stole.“

Největší problém vidím v uplatnění mužů v domácnosti. Mají problém cokoli doma udělat, protože to vykonávaly jejich matky a oni se mohli věnovat svým koníčkům a profesnímu zaměření. Myslím si, že jim chybí vzor v dětství do značné

míry kopírují chování svého otce a od partnerek, budoucích manželek očekávají, že zastanou ohledně domácích prací to co jejich matky.

Karolína: „Až teď si uvědomuji, že tam byl velký nepoměr. Bylo to celý „zmršený“ už od samého začátku. Protože člověk chce, aby mě měl rád alespoň tak jak tu maminku a tak jsem „já debil“ převzala její návyky - rozmazlování....svačiny do práce, obědy do práce po práci večere, no hrozný. Myslím si, že jsem se snažila vyrovnat jeho matce.“

Bohužel tento stereotyp přetrvává a přechází z generace na generaci. Dnešní ženy 21. století jsou natolik uvědomělé a emancipované, že se chtějí oprostít od těchto zažitých stereotypů a rozvíjet svůj vlastní potenciál a nějakým způsobem se uplatnit a být nezávislé, což se na druhou stranu nemusí líbit mužům.

Adéla: „Můj přítel už se mnou čtyři roky bojuje. Já mu nevařím, neperu, nežehlím, i když spolu bydlíme. To si musí dělat sám. Já jsem mu řekla, že to prostě dělat nebudu. Já si dělám svoje věci a on taky. No, bojujeme spolu, on se mě snaží natlačit do té role ženy v domácnosti, protože byl na to zvyklý. Všechny jeho bývalé přítelkyně a kamarádky domácí práce dělaly automaticky. On byl stejně vychovávaný jako můj brácha. Vždycky se o něj musela postarat ta žena. Třeba když jdu ke koním, to je mé největší hobby, tak to považuje za zradu, že se o něj nestarám a jedu se starat o koně. Snaží se mě přesvědčovat, že se musím starat o tu domácnost a o něj.“

V současné době se ženám přestává líbit rozdělování rolí, i když k tomu byly vedeny. V mnoha případech je vina i na jejich straně, nejsou dostatečně asertivní ve svých požadavcích vůči partnerovi.

Agáta: „Jeho povinnost není v ničem. Nechávám to náhodě, prostě když si toho všimne a třeba zamete, tak jsem ráda, ale povinnosti vyloženě nemá. Nerad žehlí, protože to neumí, raději jde od toho, než aby se snažil, otec to taky nedělal. Okna taky nemyje to je moje práce, ale myslím si, že kdybych byla v jiném stavu a byla by to potřeba je umýt, že by to zvládl.“

Karolína: „Všechno jsem zastala sama. S partnerem už nejsem, rozešli jsme se, právě kvůli tomu. No a před tím co dělal? Tak vrtal hřebíky do zdi jinak nic. No, ze začátku vrtal dost, pak už nebylo co vrtat. Třeba vyvrtal poličky a měl vystaráno na jak dlouho.“

Dle mého zjištění je dělba práce v domácnosti velmi důležitá proto, aby byli oba partneři spokojeni. Nastává čas, kdy se muži budou muset zamyslet nad svým

postavením a funkcí v rodině. Ty tam jsou doby, kdy byl muž označen za „hlavu rodiny“ a žena poslušně poslouchala. Dnešní ženy mají větší ambice a nepreferují péči o rodinu tak, jak tomu bylo v minulosti.

Adéla: „...možná dřív, když jsem si představovala, že budu ta hýčkaná princezna, tak to ano, ale teď už ne, když jsem zjistila, že bohatá nikdy nebudu, tak ne. To mi bylo asi 18 let. Nedokážu si představit, že bych se měla na někoho upnout a vychovávat jeho děti. Zatím ne. Momentálně chci hlavně dostudovat a postoupit v práci.“

Agáta: „Já se nebráním ani rodině, ani kariéře, ale nejsem kariéristka, ale kdyby se naskytla příležitost a přišla by nabídka práce do Ameriky, tak bych to asi hodně zvažovala. Nebo extrémní příklad, kdybych otěhotněla a šlo by dál pracovat a byla by možnost se starat o dítě, tak proč ne, ale kdyby mi dali vybrat buď práce, nebo rodina. Volila bych tu rodinu, teď už ano.“

Karolína: „Nejsem kariérový typ. Ten vztah co jsem měla, trval rok a půl a přemýšlela jsem nad rodinou a dítětem. To byl ten zlom, kdy jsem viděla ten zlom, že přijdu o svobodu a budu uvázaná u dítěte. Když jsem si to představila, tak jsem se viděla, že bych se starala o dvě děti a ne o jedno, prostě šutr na krku, ale tím šutrem nebylo to dítě, ale hlavně on, a proto jsem se s ním rozešla.“

Z rozhovorů respondentek vyplývá, že jsou zaměřeny na pracovní postup, ale se vzrůstajícím věkem si uvědomují, že by měly vymezit čas na plánování rodiny.

Agáta: „Nevadilo by mi, kdybych zůstala doma s dítětem na úkor kariérového růstu. Já si myslím, že jsem se už realizovala ve všech sférách, takže bych neměla takové ty pocity jako ostatní ženy, že otěhotní a mají pocit, že o něco přicházejí.“

Karolína: „Ten vztah co jsem měla, trval rok a půl a přemýšlela jsem nad rodinou a dítětem. To byl ten zlom, kdy jsem viděla ten zlom, že přijdu o svobodu a budu uvázaná u dítěte.“

Adéla: „Ne, nedokázala bych to, zůstat doma a obětovat se pro rodinu. Nedovedu si to představit, zatím ne, i když vím, že jednou to asi „přijde“. Taky se to ode mne očekává. Tak uvidím, zatím se snažím pracovat na sobě.“

Znatelné rozdíly v představě o rodině a s tím spojená domácí práce je u Adély, která momentálně preferuje dokončení studia, kariérní postup na rozdíl od Agáty, která již dosáhla svých cílů a pomýšlí na založení rodiny. Naopak u Karolíny můžeme

pozorovat po nevydařeném vztahu nejistotu, zda by byla ochotna se „obětovat“ pro rodinu na úkor své vlastní kariéry.

Karolína: „Ale jo, myslím si, že jo, ale nerada bych, aby to dopadlo tak, že budu někde na podřadné pozici... Ale přála bych si potom, aby se i ten partner dokázal pak přizpůsobit té rodině.“

I když respondentky připouštějí, že v budoucnu budou muset řešit otázku rodiny, tak nastává problém finanční závislosti na partnerovi respektive manželovi.

Adéla: „Ano, finanční závislost na manželovi by byl problém, teď už ano. Jsem až příliš nezávislá a soběstačná. Na druhou stranu mám přítele, který mě chce ochraňovat a chtěl by rodinu. Mluvili jsme o tom. Ale já u něj nevidím tu snahu, aby víc vydělával.“

Agáta: „Finanční závislost určitě, musela bych být nezávislá. Předešla bych tomu tak, že dopředu se s partnerem domluvíme, aby zvedl odvod na domácnost a ne se handrkovat až pak, prostě si promluvit a srozumět ho s tím, že se teď bude starat on. Momentálně to víc táhnu já a to by asi při mateřské nešlo. Prostě pak se role otočí.“

Karolína: „Ano vadila by mi finanční závislost, ale snažila bych se to při mateřské co nejrychleji řešit brigádami, pokud budou fungovat babičky, což je v dnešní době taky problém.“

4.3 Vyhodnocení argumentace mužů

Respondenti již od dětství, tak jak u respondentek, měli vyhraněný výběr - upřednostňovali výhradně technicky zaměřené hračky. Na rozdíl od respondentek byli náročnější ohledně funkčnosti a mechanizace hraček.

Tadeáš: „Většinou autíčka, stavebnice hodně technických věcí, ty jsem preferoval.“

„.....ale neměl jsem rád jednoduché hračky, museli mít nějakou funkci nebo mechanizaci. Od deseti let jsem vyžadoval stavebnice jako například seva, cheva, lego, merkur atd.“

Jeroným: „Převládaly stavebnice Merkur, Mego, Cheva, modely aut, letadel a lodí. Vždy mě zajímaly hračky, které mi umožňovaly rozvíjet tvořivost a představivost, což stavebnice splňovaly. Již v dětství jsem měl zájem o techniku a stroje.“

Ale i mezi kluky se najdou výjimky, které si v dětství hráli s hračkami pro holky nebo zastávali jejich roli.

Jakub: „Tak hlavně kostky, lego, ale hráli jsme si i na maminku a na tatínka. Byl jsem tatínkem, ale také jsme si role vyměňovali se sestrou. V pokoji jsme si postavili domeček a hráli jsme si na domácnost.“

„Od malička kostky, vedení jsme nebyli. Vyloženě ne, já jsem si hrál i s panenkami, naši nic nerozdělovali. S našima jsme jezdili po památkách a já jsem potom stavěl hrady, zámky z těch kostek. Sestra mohla taky stavět a nestavěla.“

Ale i přesto, že si někteří kluci hrávali se svými sestrami, měli vzory výhradně mezi mužským pohlavím, ať už to byl filmový hrdina nebo otec.

Tadeáš: „...většinou to byly vzory z knížek, z filmů, no určitě v první řadě Vinnetou a různí kovbojové a hrdinové.....odmalička ve sportovcích, tak od 5 do 15let mě to drželo, sem tam jsem k tomu měl i filmového hrdiny, jako vzor.“

Jakub: „...napodoboval jsem spíše mužské role. Neměl jsem vyloženě vzory, možná jednu dobu byl mým vzorem otec.“

Jeroným: „V dětství jsem měl spíše mužské vzory. Chtěl jsem být konstruktérem letadel, aut nebo architektem. Vzory jsem neměl, spíše jejich práci.“

Znatelné rozdíly jsou v oblíbenosti hraček respondentů. Ať už to byly kostky, stavebnice či auta objevují se i plyšové hračky, které jsou spíše typické pro dívky.

Jeroným: „Ve 4 letech jsem měl opici Judy a slona Bimba.“

Povolání, které chtějí vykonávat, bylo výhradně mužského zaměření a samozřejmě jejich výběr byl ovlivněn, tak jak u dívek, filmovými hrdiny, konstruktéry, sportovci a v neposlední řadě vzory v rodině.

Tadeáš: „V 5ti letech jsem chtěl být popelářem pak kosmonautem a jednu chvíli doktorem, ale myslím si, že jsem byl tehdy ovlivněný seriálem Nemocnice na kraji města, takže jsem dva roky toužil být chirurgem, Chtěl jsem pomáhat lidem, ale sport jsem měl rád od 5ti let. Tak nějak se to vždy střídalo. Nakonec převládali ti sportovci.“

Jakub: „Já jsem chtěl být učitelem, líbila se mi ta profese od čtvrté třídy, v patnácti letech jsem od toho upustil. Šel jsem na gymnázium a doufal jsem, že tam nějak vykrytalizuje nějaká profese.“

Jeroným: „Chtěl jsem být konstruktérem letadel, aut nebo architektem. Vzory jsem neměl, spíše jejich práci.“

Co se týká dělby práce v domácnosti museli chlapci pomáhat jak s domácími pracemi, tak i s prací v zahradě.

Tadeáš: „Musel jsem uklízet, pomáhat na zahradě, pomáhat při velkém úklidu. No, mytí oken jsem teda nesnášel, tu práci jsem nikdy nepochopil. Vzhledem k počasí venku mi to připadalo zbytečný, za hodinu můžete umývat znova. Tak uznávám, že dva dny vidíte z okna líp, no ale pak je to tam, kde bylo před tím. Pochopím vyprání záclon, vysávání a utření prachu, ale okna pokládám za zbytečnou práci. Vždycky to vyvolalo nějaký spor s rodiči, protože jsem musel umývat.“

Jakub: „Tak vždycky ty úklidové práce. Tam jsme museli oba pomáhat. Tak např. vysávání, nádobí větší úklidy na svátky, utírání prachu. Se sestrou jsme měli práci rozdělenou, třeba u nádobí: já jsem utíral, sestra umývala. Preferoval jsem spíš to utírání nádobí a to z toho důvodu, že jsem se nerad máchal ve vodě. Měl jsem rád pořádek, takže jsem nádobí pak uklízel. Sestra k tomu pořádku tak netíhne, nádobí dala do odkapávače, nemusela se s tím skládat. To samé s tím prachem, já má rád pořádek, to mám po matce. To sestra, ta spíš vysála šup šup a je to.“

Nerad jsem něco opravoval. Měl jsem strach, abych to ještě víc nerozbil a navíc jsem nevěděl, jak to opravit. To byl můj problém.“

Jeroným: „Bydlel jsem v domě na vesnici. Převážná část prací byla venku kolem domu a malého hospodářství. Staral jsem se i o malotraktor a auta. Mezi domácí práce patřil i úklid, (vysávání, prach, atd.).“

Práce, které preferovali, se týkaly takových povinností, kde bylo třeba mít zájem o tuto činnost, jako např. údržba malotraktoru nebo smysl pro pořádek. Tím nechci říct, že by dívky neměly smysl pro pořádek, ale kluci se vyznačují jistou precizností.

Samozřejmě jsou práce, které respondenti neradi vykonávali a to z důvodu, že viděli zbytečnost v této činnosti.

Tadeáš: „No, mytí oken jsem teda nesnášel, tu práci jsem nikdy nepochopil. Vzhledem k počasí venku mi to připadalo zbytečný, za hodinu můžete umývat znova. Tak uznávám, že dva dny vidíte z okna líp, no ale pak je to tam, kde bylo před tím. Pochopím vyprání záclon, vysávání a utření prachu, ale okna pokládám za zbytečnou práci.“

Také práce na zahradě a kolem hospodářství se neseťkalo s oblibou např. u respondenta Jeronýma pro jeho vyloženě technické zaměření.

Jeroným: „Práce, které mě vyloženě nebavily, se týkaly domácího zvířectva a prací na zahradě, sběr mandelinky, brambor, plení, zabíjačky atd.“

Ohledně dělby práce v domácnosti, jak někteří respondenti uvádí, byli jejich sourozenci zvýhodněni a nemuseli tuto činnost vykonávat.

Jeroným: „Já jsem vždy např. domácí práce dělal bez nějakého většího odporu, mladší bratr se z mnoha povinností snadno vykroutil. Dokázal ovlivnit rodiče, o což jsem se nikdy příliš nesnažil.“

Rodiče také preferovali potomky na základě školních výsledků, což se projevovalo v odměňování a trestání.

Jakub: „Jednou byla preferovaná sestra, jednou já. Většinou šlo o výsledky ve škole a s tím byly spojovány odměny. Tak to bylo od mojí matky rozdělování.“

Matky mají tendenci preferovat syny a otcové dcery, protože je vnímají jako slabé a zranitelné.

Jakub: „Jinak otec, ten tíhl k sestře preferoval ji a mě zase matka, ale myslím si, že to tak bývá v rodinách. Myslím si, že to bylo tím, že byla menší, slabší a zranitelná. To já jsem nebyl.“

I když jsou dcery vnímány jako zranitelné. Rodiče nerozdělovali práce na typicky „ženské a mužské“ a museli ke všem pracím přistupovat rovnoprávně.

Tadeáš: „Věšinou jsme všechno dělali společně. Cítil jsem, že tu práci trochu víc řídí otec, ale jinak to byla spolupráce.“

Jakub: „Ne to ne, nerozdělovali. U nás je to zakotvený tak, že děláme všichni všechno i opravy, zdobení vánočních perníčků atd. Za to může naše matka. Když se něco dělalo, tak jsme museli naklusat všichni, ale nezazlíváme jí to. Ted' si myslím, že je to tak dobře, že nás k tomu vedli.“

Ovšem za typicky mužskou práci vidí všichni respondenti veškeré opravy a práce spojené s technikou a mechanikou, ať už je sami vykonávají či nikoli.

Tadeáš: „.... ale u žen si nedovedu představit, jak opravují auto nebo vyměňují kolo u auta. Ne, že bych je podceňoval, ale kolik jich je, které si umí poradit? Samozřejmě na druhé straně jsou i muži, kteří tomu nerozumí a zajedou raději do servisu.“

Jakub: „Za typicky mužské práce považují veškeré opravy, ale neumím a nedělám je. Raději to přenechávám odborníkům“

S dělbou práce se respondenti setkávali i mimo domácí prostředí a to ve škole, kde byly určité rozdíly v přístupu k pohlavím viditelné.

Jakub: „Kluci museli dělat těžší a namáhavější práce než holky v pracovní výchově, ale mě to nevadilo. Spíš výtvarná výchova, tam si myslím, že holky jsou lepší. Převažuje u nich větší estetické cítění než u kluků. Ještě hudební výchova, myslím si, že jsou na tom se zpěvem taky líp než kluci a cítil jsem ty úlevy nebo zohlednění vůči nám klukům. V těchto předmětech měli holky rozhodně lepší známky než kluci. Na střední už to bylo v pohodě, žádné úlevy.“

Tadeáš: „My kluci jsme měli dílny a holky měli vaření. Což mě vadilo, to že jsme se rozdělovali na tři hodiny. Taky jsme chtěli se učit vařit, bylo nám 14, 15 let a nechtěli jsme umět jen míchaná vajíčka, ale bohužel učitelé nám to neprosadili, škoda. Navíc mě přišlo, že holky vařit uměly, nevím, jak jsou na tom dneska, možná už ten předmět zrušili, ale tehdy mě to přišlo pro ně zbytečný, ale my jsme potřebovali nějaké základy.“

„Taky jsme se rozdělovali na tělesnou výchovu, holky měly úlevy, určitě ve všech disciplínách.“

Lze si povšimnout, že respondenti byli zvýhodňováni v předmětech, kde byla třeba jemnost a estetické cítění. Zatímco v předmětech, kde se vyžadovala zdatnost a vytrvalost, hráli prim nad dívkami.

Ohledně dělby práce v domácnosti respondenti nerozdělují práci pro muže či pro ženy. Rozdělují spíše profesní zaměření. Určité profese zastávané ženami jsou pro ně nemyslitelné.

Jakub: „*Tak mám problém s profesí manažer – manažerka, přijde mi to vyloženě mužská práce. S tím mám problém. Nejsem vyloženě proti, ale vidím tam spíš ty muže v těch řídicích funkcích. Dokážou být silnější a ustát ten nápor stresu a tlaku.*“

Tadeáš: „*No, ženy neuvidíte v mé profesi. Neuvidíte tam dělnici, architektku, mistra. Stavařina je typicky mužská práce. No a zase neuvidíte chlapa v účtárně a sekretariátě. Třeba bych si nedovedl představit ženu jako popelářku nebo hornici. Nemají takovou sílu jako muži, asi těžko uzvednou sbiječku nebo popelnici. Muže si nedovedu představit jako manikéra nebo jde vidět chlapy málo na úřadech, to je typicky ženská profese – no zase administrativa. Myslím si, že tam není možnost seberealizace, kariérní růst a atraktivita pro muže a taky platové ohodnocení, které je pro muže nízké.*“

Hlavní argumentací mužů je, že ženy nemají pro tyto profesní zaměření dostatek fyzické síly, vytrvalosti a schopnost vydržet nátlak stresových situací. Naopak ženy si nemohou představit muže v profesích, kde jim muži připadají zženštilí. Ženy by podle jejich mínění neměly vykonávat profese, kde je zapotřebí násilí a agresivity.

Adéla: „*Nedovedu si představit ženu jako profesionálního vojáka. Nedovedu si představit, že by ženy měly zabíjet. Pro mě je to typicky mužská profese, do které ženy nepatří.*“

Karolína: „*Nemohu si představit ženu jako automechanika nebo opraváře, tuto profesi mám výhradně spojenou s muži. A muže si nedokážu představit jako sekretářku nebo zdravotní sestru.*“

Agáta: „*No asi ženu hornici a muže vykonávajícího kosmetické služby. Třeba stylisty a kadeřníky tam problém nevidím. Za typicky ženské práce pokládám manikérky, pedikérky nedovedu si představit, že by mi dělal chlap nehty, vnímala bych to za degradující pro toho chlapa. Připadá mi to zženštilé, neberu ho v ten moment jako chlapa.*“

V současnosti respondenti se svými partnerkami pokud spolu žijí, nerozdělují práci a snaží se pomáhat nebo plánují v budoucím vztahu kompromis.

Jeronym: „*Tak vzhledem k tomu, že v současné době bydlíme v bytě, není tu mnoho možností tzv. mužskou práci dělat a většinu prací děláme oba, pokud to umím. Jen práce, které ten druhý neovládá, (jako já vaření), nedělá.*“

Tadeáš: „*Ne, není problém, buď uvařím já, nebo ona, to stejné i s prádlem – žehlení, není problém. U mě teda až na ty okna, ty dělat nebudu, jak jsem řekl, je to pro mě zbytečná práce. To raději půjdu vysávat.*“

Jakub: „*Tak já zatím žiji s rodiči, ale v budoucnu s partnerkou nebudu určitě rozdělovat práci pro muže a pro ženy. Mám zažitý určitý model z domu.*“
Můžete to trochu rozvést?

„*Tak záleží pak na situaci. Kdybych přišel po práci večer domů, tak bych očekával, že bude hotovo, protože momentálně ta práce je velice vysilující, ale udělal bych tu práci potom, pokud by to bylo nutné a nešlo to odložit na víkend.*“

Lze si povšimnout, že určitý model přebírají nevědomě ze svých orientačních rodin, odkud přebírají určitý vzor – model o chodu domácnosti a s tím spojené práce v neposlední řadě i péče o dítě, kde je určitý stereotyp.

Jakub: „*Ne to nevyžaduji, aby zastala práci a péči o rodinu sama, ale pokud bych byl od rána do večera v práci a měl bych ucházející plat, tak bych to asi hodil na tu partnerku. No, ale pokud bych byl podnikatel, tak bych zaúkoloval zaměstnance a věnoval bych se rodině.*“

Tadeáš: „*Myslím si, že ta žena pokud má dítě, tak by měla podle zažitého modelu zůstat doma.*“

Co se týká podpory partnerky/manželky v jejím kariérovém růstu, tak jsou respondenti ochotni pomáhat a podporovat, ale své vlastní kariéry by se na úkor té její nevzdali.

Jeronym: „*Kariérní růst partnerky podporuji. Na starostech o rodině jsem schopen se podílet, ale nedokázal bych se úplně vzdát svých kariérních a profesních ambicí. Cítil bych to, že si nemohu splnit svoje životní představy a že vše, co jsem pro to udělal, bylo zbytečné.*“

Tadeáš: „*Myslím si, že ta žena, pokud se narodí dítě, tak by měla podle zažitého modelu zůstat doma.*“

5 Závěr

Významnou část v mé práci zaujímá zpracovaný teoretický základ a vysvětlení používaných pojmů. Přestože by se zdálo, že není třeba stále dokola přepisovat již napsané a vymyšlené, myslím si, že snaha o vytvoření teoretického základu mi přinesla větší nadhled a schopnost orientace v dané problematice. Uvedené genderové teorie přímo ovlivnily zpracování praktické části a její vyhodnocení. Jejich hlavní rysy lze využít pro rozbor argumentací respondentů. Tato část je i úvodem do problematiky genderu. Napomáhá k lepšímu pochopení závěrů výzkumu.

Náplní praktické části je využití kvalitativního výzkumu pro zjištění, potvrzení nebo vyvrácení hypotézy rozdělování rolí a práce podle pohlaví. Dále zda rozdělování mezi pohlavími přetrvává nebo zda dochází ke genderové rovnosti v dělbě práci. Součástí je i snaha o popsání vlivu výchovy v rodině a ve škole na genderové postoje a sebeurčení jedince.

V některých ohledech byl výzkum zkreslen přítomností tazatelky ženy v případě mužských respondentů. Snažili se ukázat v lepším světle, než kdyby byl tazatelem muž. Naznačuje to fakt, že oproti mužům se ženy nebály hovořit o svých problémech ohledně dělby práce v partnerských vztazích. Ženy byly ve svých odpovědích více specifické. Muži působili nejistě, rozpačitě a báli se otevřeně hovořit o této problematice.

Vyhodnocení výzkumu jsem nejdříve prováděla pro ženy a muže odděleně. Důvodem byla příbuznost argumentace v rámci jednoho pohlaví. Bylo možné vyvodit zobecněné charakteristiky pro dané pohlaví a případně vysledovat odchylky v odpovědích.

Tak jak již z názvu práce vyplývá, je stěžejním cílem práce komparace názorů obou pohlaví. Tento střet dvou názorových světů je právě tím pravým podhoubím pro navození širší diskuse tématu ve společnosti a jejich snahy o změnu a nápravu problémů plynoucích z dřívější netečnosti, laxnosti a zažitých stereotypů.

Přestože mnohá argumentace respondentů nevychází z genderových předpokladů, lze vysledovat určité charakteristické rysy, které vedou právě k možné aplikaci genderových teorií a popisu příčin generového chování diskutovaných v teoretické části práce.

Genderové zaměření respondentů je již patrné od dětství (cca 4 roky), kdy muži i ženy preferovali hračky určené jejich pohlavím. Pokud byly zaznamenány rozdíly, byly způsobeny přítomností sourozenců, kterým se snažili vyrovnat. Nedá se říci, že by tento jev ovlivňovala výchova. Hlavním činitelem je spíše pohlavní rozdílnost a z ní plynoucí chování a zájmové preference.

Jiná situace nastává v pozdějším věku (cca kolem 8 – 12let), zde se již naplno uplatňuje rodinná výchova a stereotypy chování s tím spojené. Rozdíly začínají být patrné v kolektivních hrách, kdy je na dívky pohlíženo jako na „slabší článek“. Toto rozdělování je dle mého názoru způsobeno výchovou a preferencí mužského pohlaví v rodině a to z důvodu, že by se o rodiče ve stáří mohl lépe postarat syn nežli dcera. Dítě nevědomě „kopíruje“ tento zažitý model a přijímá jej za svůj.

Tato nerovnováha se projevuje i ve školním prostředí. Dochází ke genderovému rozdělování. Dívky jsou zvýhodňovány oproti hochům v oblastech, kde je potřeba více síly a vytrvalosti a naopak zase chlapci jsou zvýhodňováni v předmětech, kde je potřeba více jemnosti a pečlivosti.

Další oblastí, kde se naplno projevuje bipolární interakce mužů a žen, jsou domácí práce. Ženy přenechávají veškerou činnost spojenou s údržbou nebo opravou v domácnosti mužům. Muži pohlíží na některé činnosti, jako na typicky ženské práce např. žehlení, umývání oken a také tyto činnosti přenechávají ženám. Toto ve většině případů přikládám vlivu genderových stereotypů v soužití mužů a žen. Bohužel tyto stereotypy v dělbě prací přetrvávají a přecházejí z generace na generaci. Dnešní ženy 21. století jsou natolik uvědomělé a emancipované, že se chtějí oprostít od těchto zažitých stereotypů a rozvíjet svůj vlastní potenciál a nějakým způsobem se uplatnit a být nezávislé, což se na druhou stranu vyvolává odpor u mužů, kteří ve světle společensky obecně přijímaného pohledu tyto problémy nevidí.

Velmi diskutovanou problematikou v současnosti je i pracovní uplatnění mužů a žen, kariérní růst a jejich odměňování. V mém výzkumu se plně nepotvrdily předpoklady týkající se diskriminace žen na trhu práce. Jak muži, tak ženy se běžně setkávají s kolegy a vedoucími obou pohlaví. Nebyli svědky genderové diskriminace. Tyto závěry jsou nejspíše zkresleny omezeným dostupným výběrem respondentů, kteří ve většině případů zastávají kvalifikovaná místa vyžadující vzdělání a osobní kvality pracovníka. Nejsou zde tudíž zastoupeny všechny obory a vrstvy společnosti.

Jiná situace nastává v případě péče o dítě, kdy jeden z rodičů je nucen svůj čas plně věnovat dítěti na úkor svojí kariéry. Ve většině případů je tím, kdo zůstává doma s dítětem, žena. Toto je i pro některé respondentky zaměřené na kariéru těžký životní moment. Obvykle přijetí rozhodnutí je podmíněno ekonomickou situací rodiny a ochotou partnera se na péči o dítě více časově podílet. Muži (respondenti) ve většině případů nejsou schopni se své kariéry vzdát. Na otcovskou dovolenou by nastoupili jen na omezený čas nebo v případě, kdy by partnerka měla mnohem lukrativnější zaměstnání.

Jak již z uvedených závěrů vyplývá, přes uzákoněnou rovnoprávnost obou pohlaví, liberalizaci a demokratizaci společnosti nebyly problémy spojené s genderem a genderovou rovností zcela vyřešeny a nadále přetrvávají v myslích mnoha lidí. Je jisté, že příliš revoluční myšlenky vyřešení těchto problémů nepřispějí. Jde o dlouhodobý proces. Důležitá je diskuse, vyjasňování hranic a pohledů lidí. V tomto ohledu by mohlo přispět i školství v rámci vzdělání a osvěty. Mohlo by vyvážit tradiční genderově stereotypní rodinnou výchovu a nabídnout nové pohledy na soužití muže a ženy ve společnosti.

6 Literatura

BANDURA, A. *The social foundations of thought and actions: A social cognitive theory*, Englewood Cliffs N.J: Prentice Hall , 1986, ISBN 102-449-026

BEM, Sandra L. *The lenses of gender: transforming the debate on sexual inequality*. New Haven : Yale University Press, c1993. 244 s. ISBN 03-000616-3-3

CANN,A.,& PALMER, S. *Children's assumption about the generalizability of sex-typed abilities*. *Sex Roles*, 1986

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, 408s. ISBN 80-7367-040-2.

NOVÁKOVÁ, Jolana. *Gender mainstreaming*. Kolín: BOOM, 2002, 124s. ISBN 80-86552-5-7.

PONĚŠICKÝ, Jan. *Fenomén ženství a mužů*. Praha: TRITON, 2003, 201s. ISBN 80-7254-350-4

SOMMEROVÁ, Olga. *O čem sní ženy*. Praha:HAK, 2001, 197s. ISBN 80-85910-35-7

RENZETTI, Claire. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, 627s. ISBN 80-246-0525-2.

VODÁKOVÁ, Alena; VODÁKOVÁ, Olga (ed.). *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0

www.wikipedie.cz

Příloha 1 – Přepis rozhovorů s respondenty

Osobní data respondentky Adély

Jméno: **Adéla** (jméno je fiktivní)

Pohlaví: žena

Věk: 26

Stav: svobodná

Sourozenci (pohlaví a počet): 2 sourozenci, bratr o 8 let starší a sestra o 7 let starší

Vzdělání: VŠ

Profese: Policistka

Vzdělání rodičů: otec SŠ, matka VL

Vzdělání a profese sourozenců: bratr VŠ – diplomat, sestra VŠ – asistentka ředitele

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrála, které převládaly?

„Hračky jsem dědila po svých starších sourozencích. Dědila jsem i panenky, tak i autíčka, ale s tím, že jsem si nejvíce dokázala vyhrát, když mi dali stavebnice prostě cokoli Sevy, Cheva nebo Lego co kdy brácha a ségra dostali.“

Usměrňovali rodiče nějakým způsobem Váš výběr?

„Ne sama jsem tyto hračky vyhledávala. Byly mně spíš podsouvány panenky, plyšáky a já jsem stavěla pro ně domečky nebo garáže pro autíčka. Byla jsem vždycky takový architekt. Ale měla jsem jedny vánoce, kdy mě ovlivnila švica, kdy jsem si na vánoce přála panenku, která se počurávala, mluvila, pila mlíčko atd. a další vánoce, kdy švica odjela jsem zase byla víc s bráchem a přála jsem si autíčko na dálkové ovládání, ale přesto jsem se vracela ke stavebnicím.“

„Hodně mě ovlivnil bratr, protože mě bral ven s partou, byla jsem takové městský „zvlčily“ dítě, které bylo neustále někde na prolézačce, někde se honilo, neustále mlátilo s kluky, protože brácha neustále vyhrával, tak jsem musela být taky první, vždycky jsem byla první. Musela jsem být prostě nejlepší i ve sportu jsem musela být nejlepší.“

Cítila jste někdy od kluků, že by Vás nechtěli vzít do party?

„Ano poprvé, ve školce kdy jsme měli partu s holkama, ale bavili se s panenkama a jahůdkama. To mě nebavilo a já chtěla jít s klukama ven, ale kluci mě do party nechtěli, protože jsem holka. Musela jsem jim dokazovat, že s nima můžu být v partě. Vymýšleli si různé disciplíny, které jsem musela splnit, ale hlavně jsem se musela poprat s jedním z kluků, aby mě vzali do party.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč? Byla jste vedena hrát si jen s určitými hračkami?

„Moje oblíbená hračka byla surfařka barbie, kterou jsem si vyřvala, protože sestra měla své barbiny. To mi bylo asi kolem osmi let. Byla to moje první vlastní barbina, která už měla pohyblivé klouby, ale hlavně měla dlouhé vlasy, protože moje sestra těm svým ostříhala vlasy a vypadaly všechny jak chlapi.“

A co jediná panenka mužského pohlaví Ken?

„No, toho jsem dostala o dva roky později. Kena jsem moc nepotřebovala. A ten co tak jediné dělal, tak řidiče a děti, jinak nic.“

3. Napodobovala jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory? Jaké povolání jste chtěla vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech) a proč? Měla jste nějaké vzory?

„Bylo to dané sourozenci, že jsem napodobovala střídavě sestru nebo bratra. Chtěla jsem být supermanem, superhrdinou. Když jsem byla malá obdivovala jsem spíše otce než matku. Protože otec byl mimo dům, vydělával peníze a mamka o něm mluvila v superlativech.“

Čím jste chtěla být, když jste byla malá?

„Chtěla jsem být superhrdinou, supermanem, batmanem, to mi bylo tak kolem 5 let. Později kolem 7 - 8 roku jsem chtěla být princeznou, chtěla jsem být ta hýčkaná a obletovaná. Hlavně jsem si přála, abych nemusela nic dělat, mít bazén a na práci sluhy. Ono se to odvíjelo od toho, že sestra musela pomáhat a být mamce po ruce. Já nemusela, protože jsem byla mladší. Hlavně taky nikdo po mně nikdy nic nechtěl, protože jsem měla za povinnost uklidit si hračky, ale já jsem je neuklidila, takže to za

mě uklidil vždycky někdo jiný. Nikdy jsem nechtěla pracovat, chtěla jsem být tou bohatou a nic nedělat. To byly takové ty dívčí naivní představy o mé budoucnosti, které mě držely v pubertě.“

4. Jaké domácí práce jste vykonávala? Které práce jste preferovala a naopak, které jste vůbec nechtěla vykonávat?

„V osmi a deseti letech jsem musela vynášet odpadky. Nesnášela jsem úklid, hlavně utírání prachu. A musela jsem uklízet za brácha. To mi vadilo, pokud jsem byla proti, tak naši argumentovali, že brácha nemá čas, měli jsme takovou armádní výchovu. Moc jsme oponovat nemohli, to vždycky já jsem začala a taky jsem dostala.“

Co dělal tedy ten brácha, když s vámi neuklízěl?

„Brácha, ten se flákal, četl si nebo pak jak byl počítač, tak byl na počítači, a nebo byl někde v trapu.“

Vadilo Vám to?

„Mě ani ne, ale moji sestře ano, ta z toho byla hodně špatná. Neustále měli mezi sebou boje.“

5. Cítila jste v dětství preferenci svého sourozence?

„Určitě brácha toho hodně preferovala mamka. Nás se ségrou upřednostňoval zase taťka.“

Z jakého důvodu?

„Vkládala do něho budoucnost, aby vystudoval gymnázium pak vysokou školu. Spoléhala se, že se jednou o ně postará, tak jako její manžel se stará o svoje rodiče. Nejhuř na tom byla moje ségra, měla největší odpovědnost, pokud se něco stalo, tak za to nesla odpovědnost ségra, i když s tím nic neměla společného.“

A genderová diskriminace?

„No jednou tatka řekl ségře, aby šla vysát a ona, řekla, že se musí učit, ať to vysaje brácha. Dostala vynadáno a otec to argumentoval tím, že se brácha musí učit. Naznačil tím, že jeho učení je mnohem důležitější než to naše.“

6. Setkala jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce i ve škole?

„Tak určitě ve škole, kdy jsme museli být ve vaření a kluci byli venku a stejně tam blbli, tak mi to přišlo líto, že nemůžu být taky venku. Vaření jsem neměla moc ráda, nenáviděla jsem ho, protože jsme musely být v kuchyňce. Chyběla mi volnost.“

7. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou?

„Určitě jo, rozdělovali, pamatuji si, že brácha mohl jít ven opravovat motorku a my jsme musely být doma s mamkou a pomáhat.“

„Bylo něco, co ten Váš bratr dělal v domácnosti?“

„Akorát když se stěhoval nábytek při malování, tak s taťkou stěhoval a zakrýval nábytek, ale jinak si to udělali naši sami. No a uklízení, umývání po malíři bylo na nás na ženských.“

8. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém?

„Pro mě to není problém. Já rozdělují na to, kdo co umí, třeba opravu auta umí můj otec, takže to je v jeho kompetenci, a kdyby otec nemohl, tak to odvezu do servisu. Můj přítel už se mnou čtyři roky bojuje. Já mu nevařím, neperu, nežehlím, i když spolu bydlíme. To si musí dělat sám. Já si dělám svoje věci a on taky.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit ženu či muže?

„Nedovedu si představit ženu jako profesionálního vojáka. Nedovedu si představit, že by ženy měly zabíjet. Pro mě je to typicky mužská profese, do které ženy nepatří.“

9. Které práce děláte v domácnosti? Máte práci v domácnosti s partnerem rozdělenou nebo vše zastanete?

„Můj přítel už se mnou čtyři roky bojuje. Já mu nevařím, neperu, nežehlím, i když spolu bydlíme. To si musí dělat sám. Já jsem mu řekla, že to prostě dělat nebudu. Já si dělám svoje věci a on taky. No, bojujeme spolu, on se mě snaží natlačit do té role ženy v domácnosti, protože byl na to zvyklý. Všechny jeho bývalé přítelkyně a kamarádky domácí práce dělaly automaticky. On byl stejně vychovávaný jako můj brácha. Vždycky se o něj musela postarat ta žena. Třeba když jdu ke koním, to je mé největší hobby, tak

to považuje za zradu, že se o něj nestarám a jedu se starat o koně. Snaží se mě přesvědčovat, že se musím starat o tu domácnost a o něj.“

Uvědomuje si Váš partner, že trávíte v práci stejný počet hodin a že by i on mohl vykonávat určité práce?

„To se mu snažím vysvětlit, ale už mě to nebaví. Práci co dělám já je mytí oken, praní záclon, povlečení a běžné nákupy. Práci rozdělujeme tak, že co se týká každého z nás tak si děláme za sebe. Naučili jsme se tak nějak fungovat.“

Nebude umývat okna argumentuje tím, že to není potřeba. Já zas nevynáším odpadky, nikdy. Asi nějaký blok z dětství, kdy jsem to musela dělat. A vytírání prachu nemám ráda, protože musím nadzvedávat tisíc věcí. To třeba zase nevdá mému příteli, v tomto je perfekcionista. A ještě nesnáší povlíkání peřin, že to neumí a nejde mu to. Taky jednou spadl z postele, jak se do toho zamotal, tak to dělám já.“

10. Preferujete péči o rodinu a s tím spojené domácí práce před profesním uplatněním - kariérovým růstem?

„Ne, možná dřív, když jsem si představovala, že budu ta hýčkaná princezna, tak to ano, ale teď už ne, když jsem zjistila, že bohatá nikdy nebudu, tak ne. To mi bylo asi 18 let. Nedokážu si představit, že bych se měla na někoho upnout a vychovávat jeho děti. Zatím ne. Momentálně chci hlavně dostudovat a postoupit v práci.“

Dělalo by Vám problém, kdybyste byla závislá na manželovi?

„Ano, finanční závislost na manželovi by byl problém, teď už ano. Jsem až příliš nezávislá a soběstačná. Na druhou stranu mám přítele, který mě chce ochraňovat a chtěl by rodinu. Mluvili jsme o tom. Ale já u něj nevidím tu snahu, aby víc vydělával.“

11. Chtěly byste se obětovat pro rodinu? Pomáhat partnerovi v jeho kariérovém růstu na úkor vlastní realizace?

„Ne, nedokázala bych to, zůstat doma a obětovat se pro rodinu. Nedovedu si to představit, zatím ne, i když vím, že jednou to asi „přijde“. Taky se to ode mne očekává. Tak uvidím, zatím se snažím pracovat na sobě.“

Osobní data respondentky Agáty

Jméno: **Agáta** (jméno je fiktivní)

Pohlaví: žena

Věk: 33

Stav: svobodná

Sourozenci (pohlaví a počet): 1 sourozenec – bratr o 4 roky mladší

Vzdělání: VŠ

Profese: EU - poradce

Vzdělání rodičů: otec SŠ, matka SŠ

Vzdělání a profese sourozence: SŠ – ředitel ve firmě

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrála, které převládaly?

„Hrála jsem si s kočárkem, ale nebyly to jen panenky, ale vozila jsem také medvídky a potom jsem si hrála s formičkami.“

Hráli jste si spolu s bráchem?

„Ano většinou jsme hráli kolektivní hry – na indiány (Vinnitou a Oldsetrhand), na lupiče. Hrála jsem bílého muže a můj brácha toho indiána. Ženu jsem nikdy nehrála, vždycky jsem představovala mužské role – byla jsem jeho bílý bratr.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč?

„Měla jsem po mamce takovou malou mrkací panenku, ještě s keramickou hlavičkou, chovala jsem k ní takovou úctu, asi proto, že byla po mamce.“

Byli jste vedeni hrát si jen s určitými hračkami?

„Nebyli jsme vedeni hrát si jen s určitými hračkami. Měli jsme s bráchem úplnou benevolenci.“

3. Napodobovala jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory? Jaké povolání jste chtěla vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech)?

„Hrála jsem si na prodavačku, obalila jsem si knížky a prodávala jsem. Představovala jsem spíše ženské role, co se týká profese. Hrála jsem si na prodavačku, učitelku atd.“

Čím jste chtěla být, když jste byla malá?

„Chtěla jsem být učitelkou.“

Měla jste nějaké vzory?

„Asi tetu, mamčinu sestřenicí. Ona byla učitelkou.“

4. Jaké domácí práce jste vykonávala? Které práce jste preferovala a naopak, které jste vůbec nechtěla vykonávat?

„Neměli jsme povinnost a rozděleny práce mezi sebou. Neměli jsme striktně napsáno, že jeden musí to a druhý ten. Když jsem viděla, že mamka umývá nádobí, tak jsem automaticky šla umýt nádobí i brácha.“

„Práci jsme nerozdělovali na oblíbené neoblíbené, prostě u nás to bylo tak, že všichni dělali všechno. Neexistovalo, že by si brácha šel ven. Nebylo to nikdy, že by to bylo příkazem, spíš jsme s bráchou soutěžili, kdo to udělá.“

5. Cítila jste v dětství preferenci svého sourozence?

„Ne, spíš to bylo bráno, že jsem starší a měla bych ho ochraňovat. Vnímala jsem to, že jsem starší, že ho musím nějakým způsobem korigovat. Určité zvýhodnění jsem cítila ohledně vycházek ven. Zkrátka co si mohl dovolit brácha v 16 letech, to jsem si já nemohla dovolit ani v 18 letech. Měl mnohem větší svobodu než já. Mohl se sbalit a odjet na čundr, u mě by to nepřípadalo ani náhodou.“

6. Setkala jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce ve škole ?

„Ani ne. Ve škole třeba v tělesné výchově samozřejmě kluci měli přísnější hodnocení a museli mít lepší výkon než holky, ale přišlo mě to normální. Brala jsem to tak, že kluci jsou silnější a výkonnější než holky. Přišlo mě to normální. S rozdělováním jsem se nesečkala.“

7. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou? Pokud ano, co konkrétně?

„Nerozdělovali, třeba na zahradu jsme šli všichni nebo dříví jsme dělali taky všichni, ale my s mamkou jsme skončily dřív a šly jsme nachystat svačinu nebo se udělala pauza a my jsme šly uvařit, takže jsme měly pauzu v době oběda. Nám to s mamkou nevadilo, prostě jsme to takhle dělaly a nepřišlo nám to, že vlastně vykonáváme další činnost místo odpočinku.“

8. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém? Př. muž – žehlení, ženy – oprava tekoucího kohoutku, počítače atd.

„Ve mně třeba přetrvává, že chlap by neměl vytírat podlahu, že je to typicky ženská práce, protože to u nás vždycky dělala mamka. Takže když mi teď přítel pomůže a umyje podlahu, tak je to milé, ale cítím se tak jako degradovaná, mám pocit, že mi leze do rajonu a to mám i s úklidem. Raději mu řeknu, jdi od toho, mám pocit, že je to moje. Jemu nechávám vyvrtání hmoždinky nebo práci kolem auta ne že bych to nezvládla, ale prostě to je jeho práce. Ještě co pokládám za typicky ženskou práci je mytí oken a žehlení, vaření problém není.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit muže či ženu?

„No asi ženu horníci a muže vykonávajícího kosmetické služby. Třeba stylisty a kadeřníky tam problém nevidím. Za typicky ženské práce pokládám manikérky, pedikérky nedovedu si představit, že by mi dělal chlap nehty, vnímala bych to za degradující pro toho chlapa. Přijde mi to zženštilé, neberu ho v ten moment jako chlapa.“

A stylisty a kadeřníky jako chlapy berete?

„No většinou jsou to geyové, tam mi to pachtuje. Tam problém nemám.“

9. Které práce děláte v domácnosti? Máte práci v domácnosti s partnerem rozdělenou nebo vše zastanete?

„Zastanu všechny práce přes vaření, uklízení, žehlení atd. Vždycky vyndám z koše pytel s odpadky a dám ho před dveře, tak ho vynese, ale sám od sebe to neudělá, že by ten odpad vzal a nachystal na odnesení. Nemám ho“ naučenýho“, že by viděl, co je potřeba

a udělal to. Jeho povinnost není v ničem. Nechávám to náhodě, prostě když si toho všimne a třeba zamete, tak jsem ráda, ale povinnosti vyloženě nemá. Nerad žehlí, protože to neumí, raději jde od toho, než aby se snažil, otec to taky nedělal. Okna taky nemyje to je moje práce, ale myslím si, že kdybych byla v jiném stavu a byla by to potřeba je umýt, že by to zvládl.“

10. Preferujete péči o rodinu a s tím spojené domácí práce před profesním uplatněním - kariérovým růstem?

„Já se nebráním ani rodině, ani kariéře, ale nejsem kariéristka, ale kdyby se naskytla příležitost a přišla by nabídka práce do Ameriky, tak bych to asi hodně zvažovala. Nebo extrémní příklad, kdybych otěhotněla a šlo by dál pracovat a byla by možnost se starat o dítě, tak proč ne, ale kdyby mi dali vybrat buď práce, nebo rodina. Volila bych tu rodinu, teď už ano.“

11. Chtěla byste se obětovat pro rodinu? Pomáhat partnerovi v jeho kariérovém růstu na úkor vlastní realizace?

„Asi ne, spíš bych chtěla mít tu harmonii. Chtěla bych, aby tam byla ta adekvátní kompenzace, že mi to pak vynahradí, tím že pak mi zaplatí víkend v lázních. Nevadilo by mi, kdybych zůstala doma s dítětem na úkor kariérového růstu. Já si myslím, že jsem se už realizovala ve všech sférách, takže bych neměla takové ty pocity jako ostatní ženy, že otěhotní a mají pocit, že o něco přicházejí.“

Vadila by Vám finanční závislost na manželovi/partnerovi?

„Finanční závislost určitě, musela bych být nezávislá. Předešla bych tomu tak, že dopředu se s partnerem domluvíme, aby zvedl odvod na domácnost a ne se handrkovat až pak, prostě si promluvit a srozumět ho s tím, že se teď bude starat on. Momentálně to víc táhnu já a to by asi při mateřské nešlo. Prostě pak se role otočí.“

Pomáhala byste partnerovi v jeho růstu na úkor svého?

„Pokud jsme každý sám za sebe, tak by mi to vadilo, ale pokud by byli ty děti tak ne, to beru, že jednou budu upřednostňovat tu rodinu.“

Osobní data respondentky Karolíny

Jméno: **Karolína** (jméno je fiktivní)

Pohlaví: žena

Věk: 30

Stav: svobodná

Sourozenci (pohlaví a počet): dvě sestry, mladší o 1 rok a druhá starší o 3 roky

Vzdělání: VŠ

Profese: recepční - asistentka

Vzdělání a profese vašich rodičů: otec VL zedník, matka UMPRUM + OA, auditorka

Vzdělání sourozenců: SŠ, Současná profese: dietní sestra

VŠ, Sociální pracovnice

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrála, které převládaly?

„Hrála jsem si s panenkama a kočárkama, měla jsem i igráčky, většinou jsem měla hračky zděděné. Převládaly holčičí hračky. Toužila jsem po Barbie.“

Hráli jste i kolektivní hry?

„Většinou to byly hry dvě proti jedné, buď s tou starší proti mladší a nebo naopak. Nikdy ne dohromady. Myslím si, že tři je špatný počet. Hrála jsem si buď s mladší nebo starší sestrou. Hráli jsme si na maminky, s jednou kamarádkou jsme si hráli na Angeliku a Žokeje a ona byla Žofrej. Hrála jsem si s klukama, závodili jsme. Se sestrou jsme potom vyrobily medaile, a pak jsme rozdávali ceny a pogratovali jsme jim, dali medaile a tak.“

„Taky jsme hrály s klukama na honěnou, vybíjenou, kapitánku a na schovávanou, no a míčové hry samozřejmě. Vždycky jsem byla ten slabší článek, kapitánem jsem nikdy nebyla. Já jsem musela vždycky počkat, až si mě někdo vezme do party, ale kluci se k nám chovali pěkně, nemohu si stěžovat.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč? Byla jste vedena hrát si jen s určitými hračkami?

„Nebyla jsem vedena, hrát si s určitými hračkami. Oblíbená hračka? Nevím, nemohu si vzpomenout. No počkejte, vzpomínám si na jednu hračku, byla to taková plyšová hračka – žirafka. Měla jsem ji moc ráda, protože jednou přišla návštěva a mamka ji dala tomu dítěti, že ji zrovna chtělo, ale mě to hodně zasáhlo a to mi bylo už osmnáct. No nedávno mi dala náhradu. Dokonce jsem po tom dítěti chtěla tu žirafu, ale už ji dávno ztratilo, nemělo pro něj takový význam jako pro mě.“

3. Napodobovala jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory? Jaké povolání jste chtěla vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech)?

„No, tak spíše ženské vzory, to mi přišlo přirozenější.“

Čím jste chtěla být, když jste byla malá?

„Spisovatelkou, herečkou, zpěvačkou měla jsem pocit, že umím zpívat, takový vnitřní sebeklam.“

Měla jste nějaké vzory?

„Whitney Houston, Meraia Cary „

4. Jaké domácí práce jste vykonávala? Které práce jste preferovala a naopak, které jste vůbec nechtěla vykonávat?

„Dělaly jsme se sestrami tradičně všechny domácí práce, ale až se nám řeklo. Utírání nádobí jsem měla ráda, umývání jsem nemusela, protože mi vadilo máchat se ve špinavé mastné vodě.“

5. Cítila jste v dětství preferenci nebo zvýhodňování svého sourozence?

„Ano, cítila jsem preferenci u té mladší, ale zase naopak já jsem byla preferovaná na rozdíl od té starší. Mohla jsem s ní jít ven, v tom jsem měla výhodu, že mě mamka pustila se sestrou ven. Starší sestře bylo 15 let a já jsem ve 13 letech už mohla s ní na diskotéky.“

6. Setkala jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce i ve škole?

„Myslíte pěstitelské práce, dílny a vaření? No, byli jsme rozděleni, ale já jsem to tak nevnímala, přišlo mi to normální, že jsou kluci v dílně a něco tam dělali s pájkou a my holky v kuchyni.“

7. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou? Pokud ano vypište, co konkrétně.

„Nerozdělovali, jelikož jsme byly samé ženské, chodily jsme na pole, dělali jsme zemědělské práce atd. Otec s náma nebyl. Naši se rozvedli a mně to nepřišlo, že by to byla typicky mužská práce.“

Co je pro vás typicky mužská práce v domácnosti?

„Něco opravit, utáhnout, vyměnit, ne že bych to nezvládla, ale jsou to takové menší opravy v domácnosti.“

8. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém?

„Chtěla bych, aby chlap uměl všechno, ale také já abych uměla to co on. Nemyslím tím, že když by byl elektrikářem, že bych měla rozumět obvodům, to ne, ale umět takové ty funkční věci, abych mohla fungovat i bez chlapa. A naopak, aby chlap dokázal něco třeba uvařit a ne, aby čekal, až bude jídlo na stole.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit muže nebo ženu?

„Nemohu si představit ženu jako automechanika nebo opraváře, tuto profesi mám výhradně spojenou s muži. A muže si nedokážu představit jako sekretářku nebo zdravotní sestru.“

9. Které práce děláte v domácnosti? Máte práci v domácnosti s partnerem rozdělenou nebo vše zastanete?

„Žehlím, peru, vařím.....a samozřejmě uklízím. Všechno jsem zastala sama. S partnerem už nejsem, rozešli jsme se právě kvůli tomu. No, a před tím co dělal? Tak vrtal hřebíky do zdi jinak nic.“

A nezdálo se Vám, že je tam znatelný nepoměr?

„No, ze začátku vrtal dost, pak už nebylo co vrtat. Vyvrtal poličky a měl vystaráno na jak dlouho Až teď si uvědomuji, že tam byl velký nepoměr. Bylo to celý „zmršený“ už od samého začátku. Protože člověk chce, aby mě měl rád alespoň tak, jak tu maminku a tak jsem „já debil“ převzala její návyky - rozmazlování....svačiny do práce, obědy do práce po práci večere, no hrozný. Myslím si, že jsem se snažila vyrovnat jeho matce.“

10. Preferujete péči o rodinu a s tím spojené domácí práce před profesním uplatněním - kariérovým růstem?

„Spíš, ne. Nejsem kariérový typ. Ten vztah co jsem měla, trval rok a půl a přemýšlela jsem nad rodinou a dítětem. To byl ten zlom, kdy jsem viděla ten zlom, že bych přišla o svobodu a byla bych uvázaná u dítěte. Když jsem si to představila, tak jsem se viděla, že bych se starala o dvě děti a ne o jedno, prostě šutr na krku, ale tím šutrem nebylo to dítě, ale hlavně on, a proto jsem se s ním rozešla.“

11. Chtěla byste se obětovat pro rodinu? Pomáhat partnerovi v jeho kariérovém růstu na úkor vlastní realizace?

„Ale jo, myslím si, že jo, ale nerada bych, aby to dopadlo, tak že budu někde na podřadné pozici ..... Ale přála bych si potom, aby se i ten partner dokázal pak přizpůsobit té rodině.“

Vadila by Vám finanční závislost na manželovi/partnerovi?

„Ano vadila by mi finanční závislost, ale snažila bych se to při mateřské co nejrychleji řešit brigádami, pokud budou fungovat babičky, což je v dnešní době taky problém.“

Osobní data respondenta Tadeáše

Jméno: Tadeáš (jméno je fiktivní)

Pohlaví: muž

Věk: 32

Stav: svobodný

Sourozenci (pohlaví a počet): nemá

Vzdělání: VŠ

Profese: řídicí pracovník ve stavebnictví, samostatnost od 20 let

Vzdělání a profese vašich rodičů: otec VŠ - právník, matka – v domácnosti

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrál, které převládaly?

„Většinou autíčka, stavebnice hodně technicky věci, ty jsem preferoval.

Hrál jste s někým i kolektivní hry, přestože jste jedináčkem?

„Měl jsem spoustu bratranců a sestřenic, se kterými jsme hráli spíš deskové hry a to jsme se scházeli u babičky většinou, kolektivní hry jsme nehráli. Na táboře jsme hráli vybíjenou, byl jsem vždycky kapitánem, co si tak pamatuji.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč? Byl jste veden hrát si jen s určitými hračkami?

„Měl jsem na zahradě auto, plastovou taturu. Po čem jsem toužil tak kolo, kluci už dva roky jezdili a já nic.“

Nebyl jsem přímo veden, ale neměl jsem rád jednoduché hračky, museli mít nějakou funkci nebo mechanizaci. Od deseti let jsem vyžadoval stavebnice jako například Seva, Cheva, Lego, Merkur atd.

3. Napodoboval jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory?

„Spíše mužské vzory, většinou to byly vzory z knížek, z filmů, no určitě v první řadě Vinnetou a různí kovbojové a hrdinové.“

Jaké povolání jste chtěl vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech) a proč?

V 5ti letech jsem chtěl být popelářem pak kosmonautem a jednu chvilku doktorem, ale myslím si, že jsem byl tehdy ovlivněný seriálem Nemocnice na kraji města, takže jsem dva roky toužil být chirurgem, Chtěl jsem pomáhat lidem, ale sport jsem měl rád od 5ti let. Tak nějak se to vždy střídalo. Nakonec převládali ti sportovci

Měl jste nějaké vzory?

„Ano, odmalička ve sportovcích tak od 5 do 15let mě to drželo, sem tam jsem k tomu měl i filmového hrdiny, jako vzor.“

4. Jaké domácí práce jste vykonával? Které práce jste preferoval a naopak, které jste vůbec nechtěl vykonávat?

„Musel jsem uklízet, pomáhat na zahradě, pomáhat při velkém úklidu. No, mytí oken jsem teda nesnášel, tu práci jsem nikdy nepochopil.“

Proč?

„Vzhledem k počasí venku mi to připadalo zbytečný, za hodinu můžete umývat znova. Tak uznávám, že dva dny vidíte z okna líp, no ale pak je to tam, kde bylo před tím. Pochopím vyprání záclon, vysávání a utření prachu, ale okna pokládám za zbytečnou práci. Vždycky to vyvolalo nějaký spor s rodiči, protože jsem musel umývat. Nevadilo mi vysávání, uklízení, chtěl jsem v pokoji mít čisto. Nesnášel jsem ty okna, žehlení mi nevadí.“

5. Setkal jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce i ve škole?

„My kluci jsme měli dílny a holky měly vaření. Což mě vadilo, to že jsme se rozdělovali na tři hodiny. Taky jsme chtěli se učit vařit, bylo nám 14, 15 let a nechtěli jsme umět jen míchaná vajíčka, ale bohužel učitelé nám to neprosadili, škoda. Navíc mě přišlo, že holky vařit uměly, nevím, jak jsou na tom dneska, možná už ten předmět zrušili, ale tehdy mě to přišlo pro ně zbytečný, ale my jsme potřebovali nějaké základy.“

„Také jsme se rozdělovali na tělesnou výchovu, holky měly úlevy, určitě ve všech disciplínách.“

6. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou?

„Ani snad ne. Nebyl tam problém. Většinou všechno dělali společně. Cítil jsem, že tu práci trochu víc řídí otec, ale jinak to byla spolupráce.“

Co je pro vás typicky mužská práce v domácnosti?

„Těžko říct, já zastanu všechno. Tak snad ty opravy.“

7. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém? Př. muž – žehlení, ženy – oprava tekoucího kohoutku, počítače atd.

„Ne, v domácích pracích nerozděluji, není problém zastat jakoukoli činnost, ale u žen si nedovedu představit, jak opravují auto nebo vyměňují kolo u auta. Ne, že bych je podceňoval, ale kolik jich je, které si umí poradit? Samozřejmě na druhé straně jsou i muži, kteří tomu nerozumí a zajedou raději do servisu.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit druhé pohlaví?

„Ano chlapa, jako zdravotní sestru. No a ženy neuvidíte v mé profesi. Neuvidíte tam dělníci, architektku, mistra. Stavařina je typicky mužská práce. No a zase neuvidíte chlapa v účtárně a sekretariátě.“

„Třeba bych si nedovedl představit ženu jako popelářku nebo horníci. Nemají takovou sílu jako muži, asi těžko uzvednou sbiječku nebo popelnici.“

Muže si nedovedu představit jako manikéra nebo jde vidět chlapy málo na úřadech, to je typicky ženská profese – no zase administrativa. Myslím si, že tam není možnost seberealizace, kariérní růst a atraktivita pro muže a taky platové ohodnocení, které je pro muže nízké.“

8. Máte práci v domácnosti s partnerkou rozdělenou nebo vše zastanete?

„Ne, není problém, buď uvařím já, nebo ona, to stejné i s prádlem – žehlení, není problém. U mě teda až na ty okna, ty dělat nebudu, jak jsem řekl, je to pro mě zbytečná práce. To raději půjdu vysávat.“

9. Vyžadujete po partnerce, manželce, aby zastala veškeré domácí práce, péči o rodinu a výchovu dětí sama, za předpokladu, že Vy jste „živitel rodiny“?

„Myslím si, že ta žena pokud je to dítě, tak by měla podle zažitého modelu zůstat doma.“

Dovedete si představit, že byste byl doma Vy?

„No, nevím... tak asi ano, kdyby to bylo nevyhnutelný.“

10. Dokázal byste podporovat partnerku v jejím kariérovém růstu a převzít její roli a starosti o rodinu?

„Ano, kdyby ta její kariéra měla být větší než ta moje.“

Osobní data respondenta Jakuba

Jméno: Jakub (jméno je fiktivní)

Pohlaví: muž

Věk: 28

Stav: svobodný

Sourozenci (pohlaví a počet): sestra, věkový rozdíl - 1 rok

Vzdělání: VŠ

Profese: školitel v autoškole

Vzdělání a profese vašich rodičů: otec SŠ - úředník, matka – VL prodavačka – v důchodu

Vzdělání a profese vašeho sourozence: SŠ – úřednice na poště

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrál, které převládaly?

„Tak hlavně kostky, lego ale hráli jsme si i na maminku a na tatínka. Byl jsem tatínkem, ale také jsme si role vyměňovali se sestrou. V pokoji jsme si postavili domeček a hráli jsme si na domácnost.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč? Byl jste veden hrát si jen s určitými hračkami?

„Od malička kostky, vedeni jsme nebyli. Vyloženě ne, já jsem si hrál i s panenkami, naši nic nerozdělovali. S našima jsme jezdili po památkách a já jsem potom stavěl hrady, zámky z těch kostek. Sestra mohla taky stavět a nestavěla.“

3. Napodoboval jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory?

„No spíš toho otce, napodoboval jsem spíše mužské role.“

Jaké povolání jste chtěl vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech) a proč?

„Já jsem chtěl být učitelem, líbila se mi ta profese od čtvrté třídy, v patnácti letech jsem od toho upustil. Šel jsem na gymnázium a doufal jsem, že tam nějak vykrystalizuje nějaká profese.“

Měl jste nějaké vzory?

„Neměl, možná jednu dobu byl mým vzorem otec.“

4. Jaké domácí práce jste vykonával? Které práce jste preferoval a naopak, které jste vůbec nechtěl vykonávat?

„Tak vždycky ty úklidové práce. Tam jsme museli oba pomáhat. Tak např. vysávání, nádobí větší úklidy na svátky, utírání prachu. Se sestrou jsme měli práci rozdělenou, třeba u nádobí: já jsem utíral, sestra umývala. Preferoval jsem spíš to utírání nádobí a to z toho důvodu, že jsem se nerad máchal ve vodě. Měl jsem rád pořádek, takže jsem nádobí pak uklízel. Sestra k tomu pořádku tak netáhne, nádobí dala do odkapávače, nemusela se s tím skládat. To samé s tím prachem, já má rád pořádek, to mám po matce. To sestra, ta spíš vysála šup šup a je to.“

„Nerad jsem něco opravoval. Měl jsem strach, abych to ještě víc nerozbil. Navíc jsem nevěděl, jak to opravit. To byl můj problém.“

5. Cítil jste v dětství preferenci svého sourozence?

„Ano určitě ano, ale ono se to vždy střídalo. Jednou byla preferovaná sestra, jednou já. Většinou šlo o výsledky ve škole a s tím byly spojovány odměny. Tak to bylo od mojí matky rozdělování. Jinak otec, ten tíhl k sestře, preferoval ji a mě zase matka, ale myslím si, že to tak bývá v rodinách. Myslím si, že to bylo tím, že byla menší, slabší a zranitelná. To já jsem nebyl.“

6. Setkal jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce i ve škole?

„Kluci museli dělat těžší a namáhavější práce než holky v pracovní výchově, ale mě to nevadilo. Spíš hudební výchova, tam si myslím, že holky jsou lepší. Převažuje u nich větší estetické citění než u kluků. Ještě hudební výchova, myslím si, že jsou na tom Holase zpěvem taky líp než kluci a cítil jsem ty úlevy nebo zohlednění. V těchto předmětech měli holky rozhodně lepší známky než kluci. Na střední už to bylo v pohodě, žádné úlevy.“

7. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou?

„Ne to ne, u nás je to zakotvený tak, že děláme všichni všechno i opravy, zdobení vánočních perníčků atd. Za to může naše matka. Když se něco dělalo, tak jsme museli naklusat všichni, ale nezazlíváme jí to. Ted' si myslím, že je to tak dobře, že nás k tomu vedli.“

8. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém? Př. muž – žehlení, ženy – oprava tekoucího kohoutku, počítače atd.

„Ohledně domácích prací nic nerozděluji, ale co se týká práce jako profese, tak částečně ano. Jsou profese, které rozdělují na typicky ženské a mužské. Třeba letuška je pro mě typicky ženská profese nebo modelka a zdravotní sestra, poštovní doručovatelka. Zase naopak s balíkem přišel vždycky chlap, letadlo pilotuje vždy muž.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit druhé pohlaví?

„Tak mám problém s profesí manažer – manažerka, připadá mi to vyloženě mužská práce. S tím mám problém. Nejsem vyloženě proti, ale vidím tam spíš ty muže v těch řídicích funkcích. Dokážou být silnější a ustát ten nápor stresu a tlaku.“

9. Máte práci v domácnosti rozdělenou nebo vše zastanete?

„Tak já zatím žiji s rodiči, ale v budoucnu s partnerkou nebudu určitě rozdělovat práci pro muže a pro ženy. Mám zažitý určitý model z domu.“

Můžete to trochu rozvést?

„Tak záleží pak na situaci. Kdybych přišel po práci večer domů, tak bych očekával, že bude hotovo, protože momentálně ta práce je velice vysilující, ale udělal bych tu práci potom, pokud by to bylo nutné a nešlo to odložit na víkend.“

10. Vyžadujete po partnerce - manželce, aby zastala veškeré domácí práce, péči o rodinu a výchovu dětí sama, za předpokladu, že Vy jste „živitel rodiny“?

„Ne to nevyžaduji, ale pokud bych byl od rána do večera v práci a měl bych ucházející plat, tak bych to asi hodil na tu partnerku. No, ale pokud bych byl podnikatel, tak bych zaukoloval zaměstnance a věnoval bych se rodině.“

11. Dokázal byste podporovat partnerku v jejím kariérovém růstu a převzít její roli a starosti o rodinu?

„No to není od toho chlapa hezký, že tu ženu zadupe a musí zůstat doma s dítětem.“

A Vy byste byl ochotný zůstat doma?

„No možná že jo, já se tomu nebráním. Co se týká té kariéry, tak to by mi asi vadilo, kdybych měl opustit skvěle placenou práci a kdyby mě ještě bavila. No, to by bylo těžké rozhodování.“

Osobní data respondenta Jeronýma

Jméno: Jeroným (jméno je fiktivní)

Pohlaví: muž

Věk: 31

Stav: svobodný

Sourozenci (pohlaví a počet): 3 sourozenci, bratr o 2 roky mladší, sestra o 7 let mladší, bratr o 17 let mladší

Vzdělání: VŠ, postgraduální

Profese: vědecký pracovník

Vzdělání a profese vašich rodičů: otec VŠ, (veterinář), matka, (dvouletá ekonomka)

Vzdělání sourozence/ů: bratr VŠ, sestra VŠ, bratr ZŠ

Výzkumné otázky:

1. S jakými hračkami jste si hrál, které převládaly?

„Převládaly stavebnice Merkur, Mego, Cheva, modely aut, letadel a lodí. Vždy mě zajímaly hračky, které mi umožňovaly rozvíjet svoji tvořivost a představivost, což stavebnice splňovaly. Již v dětství jsem měl zájem o techniku a stroje.“

2. Která hračka byla oblíbená a proč? Byl jste veden hrát si jen s určitými hračkami?

„Konkrétní oblíbenou hračku si nevybavuji nebo si nevzpomínám, že bych nějakou měl. Možná ve 4 letech jsem měl opici Judy a slona Bimba.“

3. Napodoboval jste v dětství spíše ženské nebo mužské vzory? Jaké povolání jste chtěl vykonávat v 5ti (nebo v 8, 10 letech) a proč? Měl jste nějaké vzory?

„V dětství jsem měl spíše mužské vzory. Chtěl jsem být konstruktérem letadel, aut nebo architektem. Vzory jsem neměl, spíše jejich práci.“

4. Jaké domácí práce jste vykonával? Které práce jste preferoval a naopak, které jste vůbec nechtěl vykonávat?

„Bydlel jsem v domě na vesnici. Převážná část prací byla venku kolem domu a malého hospodářství. Staral jsem se i o malotraktor a auta. Mezi domácí práce patřil i úklid, (vysávání, prach, atd.).“

„Práce, které vyloženě nebavily, se týkaly domácího zvířectva a prací na zahradě, (sběr mandelinky, brambor, plení, zabíjačky atd.. Úklid mi nikdy moc nevalil. Údržba techniky byla spíše koníčkem.“

5. Cítil jste v dětství preferenci některého ze sourozenců?

„V dětství jsem žádnou diskriminaci nepociťoval. Možná při zpětném pohledu, kdy si člověk dává různé skutečnosti do souvislosti a porovnává své zážitky z dětství se současnými problémy, by se něco našlo. Já jsem vždy např. domácí práce dělal bez nějakého většího odporu, mladší bratr se z mnoha povinností snadno vykroutil. Dokázal ovlivnit rodiče, o což jsem se nikdy příliš nesnažil.“

6. Setkal jste se s rozdělováním rolí ohledně dělby práce i ve škole?

„Ve školním prostředí na gymnáziu se příliš o práci mluvit nedá, spíše o rolích. Pokud šlo o práci na školních kurzech nebo přípravě školních akcí, fyzickou činnost vykonávali kluci. Byla v tom i jistá dávka galantnosti nebo snahy zaujmout druhé pohlaví.“

7. Rozdělovali vaši rodiče práci na ženskou nebo mužskou?

„Striktní rozdělení mužské a ženské práce rodiči si nepamatuji, snad jen v případě zabíjačky, kde každý měl danou svou roli, (muži pracovali na dvoře kolem prasete, ženy uvnitř kolem vaření a hrnců).“

8. Rozdělujete také práce na typicky ženské a mužské nebo není problém?

„Práci ve většině případů nerozděluji. Nepřijde mi divné, když žena pracuje jako policistka a muž jako pošťák. Myslím si, že muži a ženy mají rozdílné dispozice pro vykonávání určité činnosti jak po fyzické tak psychické stránce. V některých povoláních toto může být velmi omezující, např. u vojáků. Pokud chce být žena úspěšná i jako voják, jistě je to pro ni složitější než pro muže.“

Je nějaká profese, kde si nedovedete představit druhé pohlaví?

„Musím zapřemýšlet...., žena pracující na ropné plošině v Severním ledovém oceánu, žena jako stěhovák, žena pracující v hutí, muž pracující jako šička, mužský výraz neznám, muž jako chůva, atd...“

9. Které práce děláte v domácnosti? Máte práci v domácnosti s partnerkou rozdělenou nebo vše zastanete?

„Tak vzhledem k tomu, že v současné době bydlíme v bytě, není tu mnoho možností tzv. mužskou práci dělat a většinu prací děláme oba, pokud to umím. Jen práce, které ten druhý neovládá, (jako já vaření), nedělá.“

10. Vyžadujete po partnerce, manželce, aby zastala veškeré domácí práce, péči o rodinu a výchovu dětí sama, za předpokladu, že Vy jste „živitel rodiny“?

„Toto nevyžaduji. Myslím si, že je to vždy o komunikaci a kompromisu. Na druhou stranu, žít s ženou, která by nedokázala vytvořit vůbec žádné zázemí, by také nebylo lehké.“

11. Dokázal byste podporovat partnerku v jejím kariérovém růstu a převzít její roli a starosti o rodinu?

„Kariévní růst partnerky podporuji. Na starostech o rodině jsem schopen se podílet, ale nedokázal bych se úplně vzdát svých kariévních a profesních ambicí. Cítil bych to, že si nemohu splnit svoje životní představy a že vše, co jsem pro to udělal, bylo zbytečné.“

A byl byste ochotný zůstat doma?

„Jen na omezený čas nebo bych musel zůstat v kontaktu s pracovištěm, případně pracovat z domu nebo na částečný úvazek.“

Příloha 2 – Galerie respondentů

Respondentka Adéla

Respondentce Adéle je 26 let. Vyrůstala se svými o 7 let staršími sourozenci. Má vystudovanou vysokou školu. V současné době zastává funkci policistky a studuje. Má čtyřletý vztah, rodinu zatím neplánuje.

Klientka Adéla ke mně na kosmetické služby dochází již řadu let a za tu dobu jsme se dokonale poznaly, a proto jsem ji oslovila, jestli by se nechtěla zúčastnit mého průzkumu. Téma mé bakalářské práce ji zaujalo a souhlasila s rozhovorem.

S Adélou jsme se sešly ohledně průzkumného rozhovoru na mém pracovišti po pracovní době, aby nás nikdo nerušil. Adéla na mě působila klidným a vyrovnaným dojmem.

Na otázky reagovala a odpovídala velice pohotově. Na některé otázky např.: Která hračka byla oblíbená a proč? jsem nechala více času. Tato otázka dělala do značné míry problémy všem respondentům. Při odpovědích na otázky týkající se dělby práce v domácnosti a rozdělování rolí mezi sourozence již problémy s pamětí nebyly patrné, ba naopak. Tyto otázky vyvolaly u Adély bouřlivé reakce a vzpomínky na krivdy z dospívání ohledně nespravedlivé dělby práce.

Problémy současné dělby práce s přítelem ji nechala klidnou, i když bylo znát, že je mírně rozladěna tím, že musí hovořit o partnerově nátlaku ohledně její funkce v domácnosti a jeho nespokojenosti. Adéla razantně odmítá veškeré stereotypní názory na partnerské soužití a rozdělování práce na typicky mužské a ženské. Rozhovor trval 60 minut.

Respondentka Agáta

Respondentce Agátě je 33 let, svobodná. Má vystudovanou vysokou pedagogickou školu a deset let praxe v tomto oboru. V současné době pracuje jako europoradce. Ovládá pět světových jazyků. Jejím největším koníčkem je cestování. Dva roky žije s partnerem a pomýšlí na založení rodiny.

Ohledně výzkumu jsme se sešly opět u mne na pracovišti. Agáta přišla velmi rozladěna, nebo spíše rozzlobena na svého stávajícího partnera. Musela jsem výzkumné otázky odložit na později a nejprve ji vyslechnout, aby odpovědi nebyly zkresleny.

Agáta si začala stěžovat na svého partnera, že v domácnosti s ničím nepomůže a vrcholem byl předešlý večer, kdy přišla z práce – uklidila celý byt, uvařila oblíbenou večeři a očekávala partnera. Bohužel se neshledala s pochvalou nebo uznáním. Naopak přítel jí sdělil, že odchází s kamarády ...

Na průzkumné otázky týkající se dětství reagovala Agáta velmi klidně a ráda vzpomínala na dětství, které trávila spolu o čtyři roky mladším bratrem na vesnici. Jelikož byla starší, měla za povinnost bratra ochraňovat a byla na ni kladena větší odpovědnost.

Ohledně dělby práce v dětství a posléze v dospívání si Agáta uvědomovala, že s maminkou vykonávaly spoustu činností navíc, ale přišlo jí to tak samozřejmé a přirozené.

Současné problémy s rozdělováním činností se svým přítelem ji trápí mnohem víc, ale z odpovědí, které vyplývají z průzkumu jednoznačně mluví proti ní samotné. Nelze si nepovšimnout, že přítele pokud jí chce s něčím pomoci raději odehnala z pocitu, že je v jejím rajonu. Není se tedy čemu divit, že partner neví, s čím by mohl pomoci a tak je jeho veškerá činnost soustředěna pouze na údržbu auta. Celý rozhovor trval 210 minut.

Respondentka Karolína

Respondentce Karolíně je 30 let, svobodná. Vyrůstala v neúplné rodině s matkou a dvěma sestrami. V současné době má dvouletý vztah a plánuje rodinu. Má vystudovanou vysokou školu, momentálně pracuje jako recepční – asistentka.

Celkově působí sebevědomě a uvolněně. Přicházela vždy s dobrou náladou. Tomu ovšem bylo jinak v den našeho průzkumného rozhovoru. Než jsme přikročily k výzkumným otázkám, mi oznámila, že se právě rozešla se svým přítelem. Překvapilo mne to, protože spolu plánovali budoucnost a Karolína se měla v brzké době stěhovat. Samozřejmě, že tato situace se následovně promítla do výzkumného rozhovoru.

Důvodem, pro který se Karolína rozešla se svým přítelem, souvisí s mým tématem bakalářské práce, konkrétně dělba práce v domácnosti.

Karolína na všechny otázky odpovídala pohotově a byla ráda, že se může, alespoň ve vzpomínkách vrátit do dětských let. Otázky týkající se problematiky genderu na ni působily přirozeně. Nevyvolávaly žádné větší emoce až na dělbu práce se svým přítelem. Rozhovor pojala jako takovou zповěď, kdy se snažila rozebrat jednotlivé situace ve svém vztahu. Celý rozhovor trval 180 minut.

Respondent Tadeáš

Tadeáš je svobodný, zdravě sebevědomý dvaatřicetiletý muž, který pracuje ve stavební firmě, kde zastává řídicí funkci. Vyrůstal jako jedináček. Tadeáš má vystudovanou vysokou školu od dvaceti let je soběstačný a nezávislý na rodičích.

Na výzkumné otázky všeobecně odpovídal s určitými rozpaky a jistým zdráháním. Nevím, zda byl ovlivněn tím, že byl rozhovor nahráván nebo tím, že tazatelkou byla žena. I když jsme na toto téma a řadu jiných hovořili již dříve, při výzkumném rozhovoru na mě působil nanejvýš nejistě a rozpačitě. Za hlavní důvod považuji to, že se bál říci otevřeně své názory ohledně tématu dělby práce v domácnosti. Vyjádření obecných otázek genderu nebyl žádný problém a odpovídal sebejistě. Rozhovor trval 60 minut.

Respondent Jakub

Jakub vystudoval dvě vysoké školy, je svobodný, žije u svých rodičů. Po dokončení studia nastoupil do zaměstnání jako školitel v autoškole.

Na výzkumné otázky odpovídal pohotově. Působil uvolněně a odpovídal upřímně tak, jak opravdu cítil. V současné době partnerské problémy neřeší.

Respondent Jeroným

Jeronýmovi je 31 let. Má postgraduální vysokoškolské vzdělání technického zaměření. Zastává funkci vědeckého pracovníka.

S tímto respondentem byl rozhovor nejkomplicovanější, protože není humanitně zaměřen a nemá pro tato témata pochopení a cit. Celý výzkumný rozhovor zlehčoval a doplňoval ironickými poznámkami. K jednotlivým otázkám přistupoval laxním způsobem a celý rozhovor značně ztěžoval tím, že si na nic nevzpomínal. Ohledně tématu dělby práce jsem se snažila používat pomocné otázky tzv. sondy, abych alespoň získala nějaké informace. Celý rozhovor trval 20 minut.